

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Albína Dratvová a ženská otázka

Magdalena Kořenská

**Bakalářská práce
2012**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magdalena Kořenská**
Osobní číslo: **H09546**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Albína Dratvová a ženská otázka**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce bude analýza života ženy-intelektuálky za první republiky, nejen od dětství do stáří, ale i v různých životních situacích, na základě života a díla Albíny Dratvové. Autorka použije jejího deníku, dalších archivních a tištěných materiálů, jakož i sekundární literatury věnované ženské otázce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOCKOVÁ, Gisela. Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti. 1. vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-494-7. BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. 1. vydání. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3. ČADKOVÁ, Kateřina - LENDEROVÁ, Milena - STRÁNÍKOVÁ, Jana. Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie:(sborník příspěvků z IV. pardubického bienále,27. - 28. dubna 2006). 1. vydání. Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-920-5. DRATVOVÁ, Albína. Deník 1921 - 1961: scientific diary. 1. vydání. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. DRATVOVÁ, Albína. Duše dnešní ženy. 2. vydání. Praha, 1948. DRATVOVÁ, Albína. Smutek vzdělanců. 1. vydání. Praha, 1940. GABRIEL, Jiří et al. Česká filozofie ve 20. století I.: směry, osobnosti, problémy. 1. vydání. Brno, 1995. ISBN 80-210-1222-6. LENDEROVÁ, Milena et al. Žena v českých zemích od středověku do 20. století. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 24

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Milevsku, 27. 11. 2012

.....
Magdalena Kořenská

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především prof. PhDr. Mileně Lenderové, CSc. za vedení mé práce, cenné rady a ochotný přístup. Poděkování patří také pracovníkům Masarykova ústavu a archivu Akademie věd České republiky za pomoc při bádání.

Téma

Albína Dratvová a ženská otázka

Anotace

Tato bakalářská práce je věnována ženské otázce, životu Albíny Dratvové a jejímu dílu souvisejícímu s ženskou otázkou. Na základě „vědeckého deníku“ a dalších písemností z osobního fondu byl představen život této významné filozofky přírodních věd. Práce nerozebírá dílo Albíny Dratvové, pouze shrnuje zásadní díla v jejím životopise a představuje názor Albíny Dratvové na ženskou otázku a na ženu první republiky.

Klíčová slova

ženská otázka, emancipace, ženy, věda, Albína Dratvová

Title

Albína Dratvová and women's issues

Annotation

This bachelor thesis is devoted to women's issues, Albína Dratvová's life and her work related to the women's issue. The life of this eminent philosopher of science was introduced on the basis of „the scientific diary“ and other documents from personal fund of Albína Dratvová. In this thesis isn't written about Albína Dratvová's works. The thesis only summarizes the important works in her biography. This bachelor thesis brings Albína Dratvová's view of women's issues and introduces a woman of the First Republic from the perspective of Albína Dratvová.

Key words

women's issues, emancipation, women, science, Albína Dratvová

Obsah

1. Úvod	1
2. Vývoj emancipačního hnutí v českých zemích	4
2. 1 Ženské emancipační hnutí v českých zemích do vzniku ČSR.....	5
2. 1. 1 Počátky ženského vzdělávání v českých zemích	6
2. 1. 2 Vstup žen na vysoké školy	8
2. 1. 3 Uplatnění žen v prvních povoláních	10
2. 1. 4 Snaha žen o vstup do politiky	11
2. 2 Ženské emancipační hnutí v českých zemích od vzniku první ČSR do konce druhé světové války	12
2. 2. 1 Volební právo a vstup žen do politiky	14
2. 2. 2 Uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen	15
2. 3 Emancipace žen v českých zemích v totalitním režimu.....	17
2. 3. 1 Ženy ve vědě	19
3. Albína Dratvová - „Květina ve stínu“	21
4. Duše dnešní ženy	29
4. 1 Ženská otázka.....	30
4. 2 Typologie žen.....	30
4. 3 Rodina a výchova.....	31
4. 4 Myšlení.....	33
4. 5 Mluvení, povídání, mlčení	34
4. 6 Žena a doby	35
4. 7 Smutek žen	35
4. 7. 1 Smutek vzdělanců	37
4. 8 Povolání.....	39
4. 9 Tvůrčí nadání.....	40
4. 10 Individualismus a citovost.....	40
4. 11 Štěstí.....	41
5. Závěr	43
6. Resumé	45

7. Prameny a literatura	46
8. Seznam příloh	49
1. Bibliografie Albíny Dratvové.....	50
2. Obrazová příloha	65

1. Úvod

Byla jednou z prvních deseti žen, které se habilitovaly v období první Československé republiky. Středoškolská profesorka, autorka populárních učebnic pro střední školy, žena se zájmem o logiku a psychologii, ale především vynikající badatelka v oboru filozofie přírodních věd – doc. PhDr. Albína Dratvová. Cílem této bakalářské práce je představit životní příběh této výjimečné ženy a na základě jejího života a díla s tematikou ženské otázky přiblížit život ženy-intelektuálky především v době první republiky.

Práce je rozdělena na tři hlavní části – *Vývoj emancipačního hnutí v českých zemích*, *Albína Dratvová – „Květina ve stínu“* a *Duše dnešní ženy*.

Úvodní část první kapitoly shrnuje vývoj emancipačního hnutí v českých zemích do vzniku první Československé republiky. Především počátky ženského vzdělávání, vstup žen na vysoké školy a také snahu žen o vstup do politiky. Ženská otázka 19. a počátku 20. století je velmi populárním tématem. Vyšlo nepřehledné množství publikací a článků o vývoji emancipačního hnutí v tomto období. V této části bakalářské práce byly využity publikace např. Mileny Lenderové¹, Jany Malínské² nebo Marie L. Neudorflové³.

Další část první kapitoly se zaměřuje na vstup žen do politiky nebo také na uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen. V podkapitole o politice byla využita publikace Dany Musilové.⁴

Závěrečnou částí první kapitoly je emancipace žen po druhé světové válce. Je zde podkapitola nazvaná *Emancipace žen v českých zemích v totalitním režimu*. Slovo „totalitní“ by se mohlo zdát poněkud zavádějící, protože po skončení druhé světové války v naší zemi žádný takový režim nebyl. Název je zvolen z toho důvodu, že kapitola zachycuje emancipační snahy zhruba do konce života Albíny Dratvové, tedy do roku 1968. Převážnou dobu od konce druhé světové války až do jejího úmrtí v naší zemi totalitní režim byl.

O tomto období nevyšlo zdaleka tolik publikací jako o 19. a počátku 20. století. Byla využita práce Denisy Nečasové⁵ a Květy Jechové⁶. Denisa Nečasová se ve své práci zabývá

¹LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5.

²MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon).

³NEUDORFLOVÁ, M. L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha, 1999. ISBN 80-902622-2-8.

⁴MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Hradec Králové, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.

⁵NEČASOVÁ, D. *„Buduj vlast – posílíš mír!“: „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945-1955*. (Dizertační práce). Brno, 2009.

⁶JECHOVÁ, K. *Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému*. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8.

fenomémem ženského hnutí v českých zemích, soustředí se především na období let 1945-1955 a na ženské organizace působící v této době. V první kapitole shrnuje ženské hnutí v českých zemích od 19. století do druhé světové války. Dále se již věnuje výše uvedenému období, popisuje vznik ženských organizací, jejich cíle, pracovní činnost, kontakt s mezinárodními organizacemi žen a jejich vztah s KSČ v pounorovém období.

Studie Květy Jechové je součástí publikace *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Každá studie z této knihy se věnuje odlišnému období dějin tzv. normalizace. Studie Květy Jechové pojednává o postavení ženy ve společnosti až do 80. let 20. století.

V podkapitole *Ženy ve vědě* se vychází např. z příspěvku Pavly Horské⁷ nebo Zdeňka Pousty⁸.

Druhá kapitola je životopisem Albíny Dratvové. Při psaní životopisu bylo čerpáno z „vědeckého deníku“ Albíny Dratvové. Originál deníku je uložen v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd České republiky v Praze, v roce 2008 byl deník vydán pod názvem *Scientific diary*⁹. Dále byla také využita písemná pozůstalost Albíny Dratvové, která je uložena ve výše zmíněném Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd České republiky v Praze. Ta obsahuje osobní doklady a fotografie, korespondenci, recenze a také bibliografii prací Albíny Dratvové. Dokumenty z posledních let jejího života byly zničeny během stoleté povodně v roce 2002, proto bohužel nemáme z posledních let života Albíny Dratvové žádné informace.¹⁰ Použity byly také články filozofky a současnice Albíny Dratvové Jiřiny Popelové¹¹ a historika Václava Podaného¹², zabývajících se archivními fondy českých vědců.

Třetí kapitola představuje typologii žen podle Albíny Dratvové. Dělí ženy na pyknyky, organizátorky a ženy tvůrčí. Označení pyknyky si Dratvová vypůjčila z biologické typologie. Dratvová v knize popisuje vlastnosti a chování těchto typů žen v různých situacích. Jedná se o ženy „dnešní“, tedy o ženy doby Albíny Dratvové. Kapitola odkrývá i názor Albíny Dratvové na ženskou otázku. Při vzniku této kapitoly byla použita publikace Albíny Dratvové *Duše dnešní ženy*.¹³

⁷HORSKÁ, P. Jak se vědecké bádání v Čechách stalo povoláním přístupným i ženám. In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199.

⁸POUSTA, Z. Ženy nebadají jinak! In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199.

⁹DRATVOVÁ, A. *Deník 1921–1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6.

¹⁰ČAPOVÁ, K. A. - LEŠTINOVÁ, Z. - HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921–1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 13.

¹¹POPELOVÁ, J. Za filosofkou Albínou Dratvovou – Bibliografie prací A. Dratvové. In *Filosofický časopis*, 1970, č. 4, roč. XVIII.

¹²PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129.

¹³DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948.

V podkapitole o smutku a krizi žen byl využit spisek *Smutek vzdělců*¹⁴ také od Albíny Dratvové.

Příloha obsahuje kromě fotografií i výše zmíněnou bibliografii prací Albíny Dratvové, kterou tato filozofka sama sestavila.

¹⁴DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940.

2. Vývoj emancipačního hnutí v českých zemích

Ve středověké nebo novověké společnosti byly úlohy žen a mužů pevně rozděleny. Zatímco muži trávili většinu času prací mimo domov, ženy zůstávaly doma a staraly se o domácnost a rodinu. Jejich životním údělem byla role manželky-matky. Ženu ve společnosti zastupoval vždy muž, ať už šlo o otce, nebo manžela. Žena neměla možnost se vzdělávat, pracovat a být ekonomicky nezávislá, neměla ani žádná práva politická. Samozřejmě existovaly výjimky, především ve vyšších vrstvách společnosti. Postupem času se postavení ženy ve společnosti začalo měnit.

Osvícenství bylo dobou intelektuální a ekonomické emancipace, zdůrazňující přirozenou rovnoprávnost lidí. Koncem 18. století se již ojediněle objevovala myšlenka, že muž a žena jsou rovnocenné bytosti.¹⁵ Již v této době bylo ale jasné, že cesta k rovnoprávnosti nebude jednoduchá. Existovali lidé, kteří snahy žen podporovali a tvrdili, že žena je především člověk, a proto její životní náplní není jen role manželky a matky. Proti nim stála část společnosti se zcela opačným názorem. Byli to především muži, kteří tvrdili, že intelektuální potenciál žen nedosahuje intelektuálních možností muže.¹⁶ Podle nich byla žena v první řadě manželka a matka.

Vznikala první díla, která upozorňovala na nerovné postavení žen ve společnosti, a žádala pro ně umožnění přístupu ke vzdělání. Mezi tato díla patřila např. *Obhajoba ženských práv* od Mary Wollstonecraft nebo *Poddanství žen* od Johna Stuarta Milla. Millovo *Poddanství žen* bylo velkou inspirací pro české ženy působící v čele emancipačního hnutí a jejich snahu o zrovnoprávnění a právo na vzdělání.¹⁷ Zlomovou událostí byla bezpochyby také Velká francouzská revoluce, která položila základ k modernímu politickému uspořádání a demokratizaci společnosti.¹⁸

I přesto, že se první zárodky emancipačních myšlenek objevily již koncem 18. století, k prvním významným úspěchům v českých zemích došlo až o sto let později.

Na přelomu 19. a 20. století začaly ženy konečně pronikat i do univerzitních poslucháren. První desetiletí 20. století jsou spojena se vznikem Československé republiky, uzákoněním rovnosti pohlaví a získáním volebního práva i pro ženy. Ženy se přes počáteční neúspěchy a nedůvěru prosadily i v politice. V této době začaly pronikat také na území, na

¹⁵MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 9.

¹⁶LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 450.

¹⁷OATES-INDRUCHOVÁ, L. (ed.). *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha, 1998. ISBN 80-85850-67-2. s. 15–40.

¹⁸MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 10.

kterém do té doby působili pouze muži, na akademickou půdu. Byly habilitovány první docentky a o něco později jmenovány první profesorky. Dobu rozkvětu a uplatňování nedávno získaných práv v běžném životě přerušila německá okupace a druhá světová válka. Během války byla pozastavena i emancipace, členky ženských organizací byly zatýkány a popravovány.

Po druhé světové válce se ženy snažily navázat na „zlatou dobu emancipace“ z meziválečného období a opět zakládaly ženské organizace. Objevily se nové, silné osobnosti ženského hnutí jako byla např. Milada Horáková. Až do roku 1947 nebyla ve vládě jediná žena, v tomto roce se ministryní průmyslu stala Ludmila Jankovcová. Události konce zimy 1948 poznamenaly další činnost ženského hnutí v Československu. V roce 1950 byla v inscenovaném politickém procesu odsouzena a poté popravena Milada Horáková.

V šedesátých letech vznikaly organizace, které byly řízeny komunistickou stranou a sloužily k propagandě jejích ideálů. Tyto organizace už neměly vůbec nic společného s původním demokratickým ženským emancipačním hnutím. Ani po srpnové invazi 1968 již ženy nemohly veřejně projevovat své názory, a proto se soustředily spíše na neveřejnou činnost.

2. 1 Ženské emancipační hnutí v českých zemích do vzniku první ČSR

Ženské hnutí se v českých zemích začalo rozvíjet od šedesátých let 19. století.¹⁹ České ženské hnutí se vyznačuje určitou opožděností vzhledem k ostatním evropským zemím. Důvodem této opožděnosti byla první fáze formování moderní české společnosti, kdy se vzdělané Češky ztotožnily s národním hnutím.²⁰

Po vzniku moderního českého národa přišla na řadu otázka sociální a s ní i ženská emancipace. Pro změnu postavení žen hovořil i demografický vývoj. V Evropě došlo k nárůstu počtu žen a ubylo mužů. Přesto byla představa vzdělané a ekonomicky aktivní a ženy pro většinu mužů nemyslitelná. Především se obávali konkurence v ryze „mužských“ zaměstnáních.²¹

V 60. letech 19. století došlo k oživení společenského života, vznikalo mnoho spolků a asociací. Mezi nejvýznamnější české ženské spolky patří *Americký klub dam* (AKD).²²

¹⁹MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 11.

²⁰LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 450.

²¹MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 27–28.

²²LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 239.

U zrodu tohoto soukromého spolku stál „český Američan“ Vojtěch Náprstek. Po vzoru Spojených států, ale i evropských zemí jako byla Anglie nebo Francie, chtěl i pro české ženy rovnost s muži. Členkami AKD byly dívky a ženy z významných českých rodin – Žofie Podlipská, Karolína Světlá, Eliška Krásnohorská, Renáta Tyršová a další. Cílem klubu bylo vzdělávání dívek a žen, filantropie, podpora technického pokroku v domácnosti a péče o děti a mládež.²³

AKD podnítil vznik dalších ženských spolků po celé republice. V roce 1871 byl založen *Ženský výrobní spolek*. Jeho předsedkyní se stala Karolína Světlá. Prvním cílem spolku bylo zřídit dívčí průmyslovou školu, tento cíl Spolek splnil.²⁴

Koncem 19. století ještě více roste zájem o ženskou otázku. Dokonce byla roku 1895 jedním z témat Národopisné výstavy československé. *Pavilon české ženy* byl mezi nejvíce navštěvovanými.²⁵ Od počátku se ženské emancipační hnutí zaměřilo na vzdělávání dívek a zakládání dívčích škol, od konce 19. století začaly ženy usilovat o naplňování občanských a politických práv. Především usilovaly o získání volebního práva. Tyto snahy vyvrcholily uzákoněním rovných práv pro obě pohlaví, ke kterému došlo až po vzniku Československé republiky, tedy po roce 1918.²⁶

2. 1. 1 Počátky ženského vzdělávání v českých zemích

K určitému rozšíření vzdělání došlo již v roce 1774, kdy byla v rámci tereziánských reforem uzákoněna povinná školní docházka pro chlapce a dívky od šesti do dvanácti let. Tato šestiletá povinná školní docházka byla pro dívky, které nepocházely z vyšších vrstev a neměly soukromé učitele, jediným vzděláním.²⁷ Úsilí žen o rovnoprávný přístup ke vzdělání, bylo nejdůležitějším aspektem českého ženského hnutí.²⁸

Kolem poloviny 19. století se projevila druhá fáze národního obrození s požadavkem na vzdělání žen a poměr mezi chlapci a dívkami se ve vzdělávacím systému postupně ustálil.²⁹

²³LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 240–241.

²⁴Tamtéž. s. 244–245.

²⁵LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 452.

²⁶MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 11–12.

²⁷Tamtéž. s. 13.

²⁸Tamtéž. s. 43.

²⁹LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 47.

V 19. století se spisovatelka Honorata Zapová pokusila o reformu dívčího školství a v roce 1855 otevřela vlastní ústav pro dívky. Rozvoji tohoto ústavu bohužel zabránila předčasná smrt Zapové.³⁰

Se vzděláváním v 19. století je nepochybně spjato jméno K. S. Amerlinga. Tento muž byl přesvědčen, že vzdělání má být přístupné nejširším vrstvám obyvatelstva. V roce 1842 zřídil v Budči chlapeckou školu a na jaře roku 1843 bylo otevřeno učiliště pro dívky od pěti do osmnácti let. Studium si mohly ale dovolit pouze zámožnější dívky, na obou ústavech se totiž platilo školné.

O zřízení dívčího ústavu se pokusila také Bohuslava Rajská. V roce 1843 zřídila nejdříve soukromou, později veřejnou školu pro dívky. Rajská vedla ústav jen dva roky. V roce 1845 se provdala za stárnoucího českého básníka Ladislava Čelakovského a odstěhovala se za ním do Vratislavi.³¹

Pád Bachova absolutismu přispěl k uvolňování politických poměrů i oživení společenského života v 60. letech 19. století.³² V této době už nikdo nezbytnost vzdělání žen nezpochybňoval. Stále šlo ale především o vzdělání budoucí manželky a matky, ne o vzdělání, které by ženě umožnilo ekonomickou nezávislost.³³

Pro dívky v této době existovalo několik druhů středních škol a také tzv. pokračovací kurzy, které navazovaly na měšťanské školy. Ty se ale kvalitou výuky nemohly vyrovnat vyšším dívčím školám a lyceím. Nejstarší vyšší dívčí škola byla založena v roce 1860 v Písku.³⁴ Další byly otevřeny v Praze, Brně, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Plzni, Chrudimi nebo Táboře.³⁵

Úsilí o dívčí vzdělání vyvrcholilo založením dívčího gymnázia. Studium na gymnáziu a následné složení maturity bylo pro ženu považováno za zbytečné. Po složení maturity na gymnáziu se předpokládalo pokračování ve studiu na univerzitě. Pro většinu mužské společnosti bylo nepředstavitelné, že by ženy studovaly na vysoké škole.³⁶

³⁰ŠTEFKOVÁ, M. *Ženy v literatuře 19. století aneb počátky ženské emancipace*. 16. 8. 2008. [cit. 2012 – 11 – 27]. URL: < <http://www.meredit.cz/content/view/507/76/> >.

³¹MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 20–21.

³²Tamtéž. s. 23.

³³LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 419.

³⁴LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 63.

³⁵Tamtéž. s. 64.

³⁶LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 435.

První pokus o založení dívčího gymnázia, uskutečněný profesory Gabrielem Blažkem, Pavlem Jehličkou a Františkem Čuprem v roce 1868, nebyl úspěšný.³⁷

V roce 1890 založila Eliška Krásnohorská *Spolek pro ženské studium Minerva*. A navzdory negativním názorům dokonce i z řad pedagogů nebo vědců bylo nakonec první dívčí gymnázium Minerva otevřeno.³⁸

V prvním školním roce se do Minervy zapsalo 52 dívek. Dívky mohly maturovat na Minervě až od roku 1907. Zpočátku musely zkoušku absolvovat na státním chlapeckém gymnáziu. Z prvních 13 absolventek, 11 dívek toužilo získat vyšší vzdělání. Vzdělaných dívek přibývalo, zároveň ale rostl počet neprovdaných osamělých žen, pracujících jako učitelky, úřednice nebo vychovatelky. O vzdělanou ženu muži nestáli, dokonce by se dalo říct, že se jí báli.³⁹

Na Moravě se založení dívčího gymnázia ujaly členky *Jednoty učitelek moravských*. Prvním úspěchem na Moravě se roku 1907 stalo otevření dívčího reálného gymnázia ve Valašském Meziříčí. Brněnské dívčí gymnázium otevřelo své třídy poprvé ve školním roce 1908-1909.⁴⁰

Především po úspěšném založení Minervy, ale i dalších dívčích gymnázií, žádaly ženy také zpřístupnění studia na univerzitách.

2. 1. 2 Vstup žen na vysoké školy

V českých zemích uplynula od první dívčí maturity do vstupu žen na vysoké školy poměrně krátká doba. V zahraničí však byli opět daleko před námi. Například ve Spojených státech studovala na univerzitě první žena již v roce 1833 a dokonce na některých švýcarských univerzitách mohly ženy studovat, a dokonce absolvovat medicínu už v sedmdesátých letech 19. století.⁴¹

Ženské univerzitní vzdělání v českých zemích podporoval spolek Minerva svými peticemi, ve kterých upozorňoval na to, že všechny evropské země již ženám studium na vysokých školách umožnily, jen Rakousko a Německo ne.

³⁷LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 67.

³⁸MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 39.

³⁹LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 68–69.

⁴⁰LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 438.

⁴¹Tamtéž. s. 439.

Ministerské nařízení z 6. května 1878 dívky z univerzitního studia vylučovalo.⁴² Na fakultách mohly pouze hospitovat. To znamenalo, že nebyly řádnými studentkami a nemohly skládat zkoušky.⁴³

Řádné a mimořádné studium na filosofických fakultách umožnil ženám výnos MKV (Ministerstva kultu a vyučování) č. 7155 z roku 1897. Již v témže roce se na fakultě objevily první studentky. Podmínkou zápisu bylo rakouské státní občanství, dosažení 18 let a vykonaná maturita. Této příležitosti využilo 26 dívek, 10 řádných a 16 mimořádných studentek.⁴⁴ Byly mezi nimi i dcery zdejších univerzitních profesorů. Osm z nich ukončilo studium v roce 1900 a působily většinou jako učitelky na dívčích středních školách, často na gymnáziu Minerva nebo v brněnském ženském vzdělávacím spolku Vesna. První státní zkoušky opravňující k výuce na středních školách složily Božena Jiránková a Jindřiška Hrabětová. Titulu PhDr. dosáhla jako první žena Marie Zdeňka Baborová, která promovala 17. června 1901.⁴⁵

Od roku 1900 mohly ženy studovat i na lékařských fakultách. Na možnost studia na právnických fakultách si musely počkat až do doby první republiky.⁴⁶ Zájemkyně o studium na Českém vysokém učení technickém se dočkaly až roku 1920.⁴⁷

Počet vysokoškolsky vzdělaných žen neustále rostl. V roce 1908 byl v Praze založen *Spolek akademicky vzdělaných žen*. Po vzniku republiky byl Spolek rozpuštěn a roku 1922 bylo založeno *Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen*. V této organizaci působily například lékařka Anna Honzáková nebo právnička Milada Horáková. Ženy našly podporu i u mužů, T. G. Masaryk a Jaroslav Heyrovský byli jejich oporou.⁴⁸

⁴²LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 439.

⁴³MALÍNSKÁ, J.. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 106.

⁴⁴Rozdíl mezi řádnými a mimořádnými studentkami spočíval v úrovni maturitní zkoušky – předpokladem statutu studentky řádné bylo složení maturity z řečtiny. Mezi mimořádné studentky obvykle patřily absolventky lyceí nebo ústavu pro vychování učitelek.

⁴⁵LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 441.

⁴⁶MALÍNSKÁ, J.. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 43.

⁴⁷LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 442.

⁴⁸ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840 – 1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL: < <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

2. 1. 3 Uplatnění žen v prvních povoláních

Ženy byly odjakživa závislé na manželovi. Tato závislost byla i v oblasti financí, rodina žila pouze z platu muže. Žena se starala o domácnost a děti.

Od poloviny 19. století se v Evropě zvýšil počet svobodných žen. Důvodem, proč tomu tak bylo, mohlo být např. to, že řadě mužů sňatek neumožňovala profese nebo sociální postavení. Ať už k této situaci došlo z jakéhokoliv důvodu, ženy ji musely řešit, a to především tím, že se snažily najít si zaměstnání. V této době se mohly uplatnit v typicky ženských povoláních jako vychovatelky dětí, společníce, ošetřovatelky, ojediněle také jako písárky nebo účetní.⁴⁹

Od začátku průmyslové revoluce pracovaly ženy – dokonce i ty vdané – také v továrnách a textilním průmyslu. Důvodem, proč práci ženy přijímaly, bylo především zlepšení finanční situace rodiny. Důvodem, proč byly zaměstnávány, bylo ušetření ze strany zaměstnavatele. O těchto ženách nemůžeme mluvit jako o ženách emancipovaných. Rozhodně nebyly nezávislé. Pracovat musely, aby společně se svými manžely uživily rodinu.⁵⁰

Prvními ekonomicky nezávislými ženami byly učitelky. Pokud se žena rozhodla stát se učitelkou ve veřejné škole, byla vázána celibátem podle paragrafu 51 zemského zákona z 19. prosince 1875. Svatbou se „dobrovolně vzdala učitelské služby“. Již koncem 19. století a především na počátku 20. století probíhaly diskuze o zrušení celibátu. Do čela proticelibátního boje se postavila učitelka Františka Plamínková. Celibát byl v Československé republice zrušen zákonem číslo 455 dne 24. července 1919.

K jeho obnovení došlo v roce 1939 v důsledku politických důvodů v souvislosti s okupací Německem.⁵¹

Další ženská povolání byla uměleckého charakteru. Ženy se mohly stát herečkami, zpěvačkami, malířkami nebo spisovatelkami. První herečky a zpěvačky se ale ocitly na okraji společnosti. Lepší pozici měly malířky, které se těšily úctě. Osudy spisovatelek byly různé – některé byly obdivovány, jiné tolerovány a mnohé pronásledovány.⁵² Umění se ovšem nedá považovat za povolání, které by ženy dostatečně finančně zajistilo.

⁴⁹LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 251.

⁵⁰Tamtéž. s. 254.

⁵¹LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 166–168.

⁵²LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 181.

Strach mužů o jejich pracovní místa nebo dokonce názory, že „práce mimo domov zbaví ženu specificky ženských vlastností“, byly v této době ještě velmi časté.⁵³

2. 1. 4 Snaha žen o vstup do politiky

Ženám nebylo po staletí umožněno účastnit se veřejného života. Společenské dění i politická situace šly mimo ně, znaly jen starost o domácnost a péči o rodinu. Postupem času si ženy stále více uvědomovaly své nespravedlivé postavení a začaly usilovat o účast na veřejném životě.

Také na našem území se po vzoru západních zemí objevila nová vlna feminismu – český politický feminismus.⁵⁴ České ženy se začaly domáhat volebního práva. První ohlasy se ozývaly již koncem 19. století. Narůstal počet ženských organizací a ženy měly pocit, že musí získat možnost účastnit se politického života, aby mohly dosáhnout dalších změn ve svém společenském postavení.⁵⁵

Prvním důležitým krokem na cestě k získání volebního práva pro ženy bylo založení *Ženského klubu českého*. K jeho založení došlo v roce 1903 z iniciativy Terézy Novákové, Františky Plamínkové a Marie Tůmové.⁵⁶ Cílem klubu bylo především rozšíření spolčovacího zákona v habsburské monarchii a umožnění vstupu žen do politických organizací a na přednášky. Krátce na to *Ženský klub český* poslal do vídeňského parlamentu petici požadující volební právo žen.⁵⁷

V roce 1905 se vídeňská vláda rozhodla zavést všeobecné hlasovací právo a ženy tak mohly doufat, že je toto právo nebude vylučovat, bohužel v této době ještě ženy volební právo nezískaly.⁵⁸ Františka Plamínková založila v roce 1905 *Výbor za volební práva žen*, i přesto že Spolkový zákon z 15. listopadu 1867 zakazoval členství žen v politických organizacích, našla Plamínková způsob, jak zákon obejít.

O dva roky později Františka Plamínková zjistila, že v té době platný volební řád ženy nevyklučuje z volebních práv. Nikdo nejspíše nepočítal, že by ženy tohoto práva chtěly využít a stát se poslankyněmi.⁵⁹

⁵³LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 259.

⁵⁴HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-380-0. s. 105

⁵⁵NEUDORFLOVÁ, M. L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha, 1999. ISBN 80-902622-2-8. s. 255.

⁵⁶Tamtéž. s. 213.

Marie Tůmová byla učitelka a kandidátka Výboru pro volební právo žen ve volbách do českého zemského sněmu v roce 1908.

⁵⁷Tamtéž. s. 221.

⁵⁸Tamtéž. s. 260.

⁵⁹SZOPOVÁ, E. *Dvě české političky-novinářky: Božena Viková Kunětická a Františka Plamínková*. (Diplomová práce). Brno, 2011. s. 25.

V roce 1908 se na kandidátkách některých politických stran objevily ženy – Marie Tůmová jako nezávislá, Karla Máchová za sociální demokracii a Božena Zelinková za státoprávní stranu. Žádná z kandidátek nebyla napoprvé zvolena.⁶⁰ Přesto ale to, že jejich jména byla napsána na kandidátkách, byl velký úspěch.

Až v roce 1912 byla konečně zvolena první poslankyně zemského sněmu. Byla jí Božena Viková-Kunětická za Národní stranu svobodomyšlnou na Nymbursku a Mladoboleslavsku. Zvolení Boženy Vikové-Kunětické první poslankyní bylo další zásadní událostí na cestě žen do politiky, která způsobila nadšení u většiny českých obyvatel, ale i šok u konzervativní části společnosti.⁶¹ Božena Viková-Kunětická nakonec ale nedostala povolení ke vstupu do českého zemského sněmu. Svůj politický úspěch si Viková-Kunětická zopakovala ještě dvakrát, v roce 1918, kdy byla vyslána do Revolučního národního shromáždění a o dva roky později do senátu.⁶²

2. 2 Ženské emancipační hnutí v českých zemích od vzniku první ČSR do konce druhé světové války

Ženská emancipace se skutečně důležitým hnutím stala až na počátku 20. století. Svědčí o tom i prostor, který byl dán heslu „ženská emancipace“ v Ottově slovníku naučném z roku 1908. Heslo je zde popsáno na deseti stránkách. Emancipační hnutí autorky – učitelka Františka Plamínková a lékařka Anna Honzáková – vysvětlovaly jako komplexní problém zahrnující osobní svobodu ženy, její vztah k muži, právo na vzdělání, právo na přístup k povolání, práva politická a objevuje se i požadavek odstranění dvojí morálky, jiné pro muže a jiné pro ženu.⁶³

Poprvé tak z obrazu ideální ženy mizí imperativ poddajnosti, objevuje se požadavek rovnosti a také možnost volby vlastní seberealizace i mimo rodinu. Plamínková a Honzáková tyto tendence nejen popsaly ve výkladu pojmu ženská emancipace, ale ztělesňovaly je také vlastním příkladem.⁶⁴

⁶⁰NEUDORFLOVÁ, M. L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha, 1999. ISBN 80-902622-2-8. s. 271.

⁶¹SZOPOVÁ, E. *Dvě české političky-novinářky: Božena Viková Kunětická a Františka Plamínková*. (Diplomová práce). Brno, 2011. s. 26.

⁶²MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon). s. 116.

⁶³LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5. s. 261.

⁶⁴SZOPOVÁ, E. *Dvě české političky-novinářky: Božena Viková Kunětická a Františka Plamínková*. (Diplomová práce). Brno, 2011. s. 22.

V době první Československé republiky začali muži v intelektuálních kruzích pomalu přijímat ženy jako sobě rovné. Stále se ale ozývaly konzervativní hlasy, které upozorňovaly na tradiční poslání ženy.

Období první republiky bylo zlomovým obdobím, dalo by se říci, že šlo o „zlatý věk“ feminismu. Pavla Horská o tomto období říká: „*Studované ženy pronikaly do lépe placených pozic, měly více volného času na spolky, četbu, cestování. I vdané ženy se více věnovaly veřejnému životu, protože méně rodily. [...] A na hradě sídlil prezident aktivně podporující myšlenku úplné rovnosti žen ve společnosti.*“⁶⁵

Významnou osobností, která je spojena s ženským hnutím v období první republiky, byla Františka Plamínková. V souvislosti s propouštěním vdaných žen státních služeb a projednáváním zákona o obnovení celibátu učitelek, založila v roce 1923 *Ženskou národní radu* (ŽNR). ŽNR byla nepolitickou organizací, která dohlížela na to, aby rovnoprávnost žen zaručovaná ústavou, byla uvedena do praxe. ŽNR zastřešovala desítky ženských spolků a organizací.⁶⁶

Konzervativní prvorepublikový proud představovaly katolicky založené ženy, které bojovaly proti úpadku tradiční katolické mravnosti.⁶⁷ Ženské hnutí se v této době formovalo např. i mezi dělnicemi. Mnoho liberálně orientovaných žen bylo také členkami politických stran – jejich největší počet byl ve straně národně socialistické, početné zastoupení měly i národně demokratické straně, v pokrokových spolcích pracovaly i členky agrární strany a ženy ze sociální demokracie.⁶⁸

I přes velkou snahu žen z různých organizací se nepodařilo docílit jednotné spolupráce. Každá organizace měla své určité hodnoty a bylo nemožné domluvit se na hodnotách společných a společném postupu. Nejednost „ženského tábora“ se tak stávala častým terčem kritiky.⁶⁹

Krok zpátky znamenal příchod druhé republiky. Práva, která ženy získaly za doby první republiky, se ještě nestačila úplně uplatnit v praxi a začala být opět omezována. Ženy musely přenechat svá pracovní místa mužům, kteří přišli ze zabraného pohraničí. Na základě vládního

⁶⁵HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-380-0. s. 117.

⁶⁶JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 75.

⁶⁷BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3. s. 47.

⁶⁸Tamtéž. s. 41.

⁶⁹SZOPOVÁ, E. *Dvě české političky-novinářky: Božena Viková Kunětická a Františka Plamínková*. (Diplomová práce). Brno, 2011. s. 38.

nařízení byly propouštěny vdané státní a veřejné zaměstnankyně a svobodné ženy žijící ve společné domácnosti s mužem a rozvedené, které nebyly odkázány jen na služební příjem.⁷⁰

Nemůže být pochyb o tom, že situace obyvatelstva v době druhé světové války nebyla jednoduchá. O své životy se musely bát především veřejně známé ženy, které působily v ŽNR. Působení této organizace za doby protektorátu se neobešlo bez problémů. Především proto, že organizace byla česká a dávala to najevo. ŽNR spěla postupně ke svému zániku.⁷¹ V roce 1942 byla popravena senátorka Františka Plamínková a organizace zanikla.

Vzniklo *Revoluční hnutí žen*, kde působily např. bývalé členky ŽNR i ženy z ilegální KSČ. Jednotící silou tohoto hnutí byla příslušnost členek k českému národu a nenávisť vůči nacistům.⁷²

2. 2. 1 Volební právo a vstup žen do politiky

Dne 18. října 1918 vznikla Československá republika a ženám byl dán příslib, že získají plné volební právo. A skutečně se tak v roce 1920 stalo. Nová ústava zaručovala ženám volební právo i rovnocenné postavení s muži. Samozřejmě to ovšem neznamenal, že všechna práva žen ihned vstoupila v platnost i v každodenním životě. Činnost ženských organizací pokračovala a snažila se uvést vše, co ústava zaručovala, do běžné praxe.

V Československém parlamentu byli od začátku zastoupeni muži i ženy. Prvního zasedání se účastnilo osm žen. Stále si však česká společnost na politickou činnost žen zvykala.⁷³ V dobové slovní zásobě neexistovalo slovo poslankyně, senátorka. Ženy to akceptovaly, jen občas k oslovení člen, poslanec, senátor přidávaly slovo „ženský“.⁷⁴

V době první republiky už ale nikdo nemohl vzít ženám jejich politická práva. Ženy konečně měly možnost přímo se účastnit veřejného, politického dění. Mnoho žen se politickému prostředí vyhýbalo, připadaly si nedostatečně kvalifikované, ale našly se i výjimky, které se s chutí vrhly do politické činnosti.

Ženy vstupovaly do parlamentu s tím, že budou hájit „ženské“ požadavky. Odlišné ideologické a politické postoje jim ovšem bránily v intenzivnější nadstranické spolupráci.

⁷⁰NEČASOVÁ, D. „Buduj vlast – posílíš mír!“: „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945-1955. (Dizertační práce). Brno, 2009. s. 52.

⁷¹Tamtéž. s. 55.

⁷²Tamtéž. s. 61.

⁷³MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Hradec Králové, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9. s. 51.

⁷⁴Tamtéž. s. 52.

Poslankyně a senátorky se zaměřovaly na témata jako ochrana mateřství, zvýšení kvality ženského vzdělání, boj proti prostituci.⁷⁵ Dále například podaly návrh na zrušení celibátu učitelek a jedním z nejvýznamnějších přijatých zákonů byl zákon o osmihodinové pracovní době.⁷⁶ Hlavními tématy v meziválečném parlamentu byla reforma rodinného práva a trestnost interrupce.

Politicky nezískaly během meziválečného období žádnou z pozic ve vedení poslanecké sněmovny nebo senátu. Nejvyššího postu dosáhla Františka Zeminová, stala se místopředsedkyní poslaneckého klubu národně socialistické strany.

Na podzim roku 1938 vznikla druhá republika. 16. prosince 1938 se uskutečnila poslední schůze poslanecké sněmovny, poslední schůze senátu proběhla již na jaře v témže roce. Národní shromáždění formálně existovalo dále, neplnilo však svou funkci.⁷⁷ Parlament zanikl definitivně po vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Do Londýna emigrovaly bývalé poslankyně Marie Jurnečková-Vorlová, Elvira Kuhn, Anežka Hodinová a senátorka Karla Pfeiferová. Božena Macháčová-Dostálová odjela do Moskvy. Senátorka Františka Plamínková byla popravena během heydrichiády, senátorka Betty Karpíšková zemřela v Osvětimi. Poslankyně Marie Čížinská, Marie Vobecká a senátorky Rozálie Hajníková a Emma Koutková byly uvězněny v koncentračních táborech, věznění všechny přežily. Do parlamentní politiky se po válce vrátila Anežka Hodinová, Božena Macháčová-Dostálová, Karla Pfeiferová, Anna Meskošová, Milena Šmelcová, Františka Zeminová a Jaromíra Batková-Žáčková.

Po válce však nastala nepříznivá doba pro nekomunistické poslankyně. Jaromíra Batková-Žáčková emigrovala, Františka Zeminová byla odsouzena v procesu s Miladou Horákovou k doživotnímu trestu odnětí svobody.⁷⁸

2. 2. 2 Uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen

Přijetí žen na vysoké školy bylo bezpochyby důležitým mezníkem v ženském vzdělávání. Postupně byly ženám zpřístupněny všechny fakulty, od filosofické až po České vysoké učení technické.

⁷⁵MUSILOVÁ, D. Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky národního shromáždění Československé republiky 1918-1939. Hradec Králové, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9. s. 122.

⁷⁶Tamtéž. s. 53–54.

⁷⁷Tamtéž. s. 123.

⁷⁸Tamtéž. s. 124.

Po vzniku první Československé republiky, kdy došlo k zrovnoprávnění obou pohlaví, výrazně vzrostl počet vysokoškolsky vzdělaných žen. Povolání ve svém oboru ale nehledaly snadno a většina z nich si o akademické „kariéře“ mohla nechat jen zdát.⁷⁹

V roce 1930, 40 let po otevření dívčího gymnázia Minerva, byla sestavena statistika, která ukazuje, kolik vysokoškolsky vzdělaných žen bylo zaměstnáno v některých profesích.⁸⁰

Lékařky	645
Středoškolské profesorky	535
Farmaceutky	210
Inženýrky, absolventky VŠ technických	162
Advokátky	92
Inženýrky ekonomie	61

Uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen v zaměstnáních nebylo ani po několika desetiletích, která uplynula od vstupu žen na vysoké školy, jednoduché. Ženy se těžko uplatňovaly především v politice, státní správě a vědě. Například první právnička získala místo ve svém oboru až v roce 1925. Velké omezení pocitovaly především ženy, které chtěly zahájit akademickou dráhu.⁸¹

Pravděpodobně nejlépe se uplatňovaly absolventky lékařských fakult, jak je vidět i v tabulce. Pokud se chtěly stát akademičkami, měly lékařky rovněž značnou šanci uspět.

Vrcholem akademického postupu pro ženy-lékařky bylo asistentské místo. I když naše první lékařka, vystudovaná v Čechách, Anna Honzáková na místo asistentky přijata nebyla. Do počátku druhé světové války se v českých zemích habilitovaly pouze dvě lékařky – Vlasta Říhová-Knappová a Olga Valentová-Denigerová, obě v oboru dermatovenerologie.⁸²

Na ostatních fakultách a v jiných oborech se ženy uplatňovaly ještě mnohem obtížněji. Po obhájení disertací většinou zahájily „kariéru“ středoškolské profesorky na dívčích gymnáziích. Do roku 1938 jmenovala přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy pouze čtyři ženy-asistentky, z nichž se habilitovaly jen dvě – filosofka exaktních věd Albína Dratvová a antropogeografka Julie Moschelesová.

⁷⁹ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840-1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL:

< <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁸⁰Tamtéž.

⁸¹Tamtéž.

⁸²LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 444.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy měla čtyři docentky – historičku Miladu Paulovou, literární historičku Floru Kleinschnitzovou, archeoložku Růženu Vackovou a etnografku Drahomíru Stránskou. Do roku 1939 neměla Univerzita Karlova ani jednu profesorku. Až v roce 1945 byla jmenována profesorkou Milada Paulová s platností od roku 1939.

V technických oborech se ženy uplatňovaly jen výjimečně. Na Českém vysokém učení technickém bylo pouze několik asistentek, ani jedna docentka nebo dokonce profesorka a to i přesto, že předválečné Československo patřilo k průmyslovým velmocím. Na pražské lesnické fakultě až do roku 1930 nestudovaly ženy vůbec. První studentky se zapsaly až po druhé světové válce.⁸³

2. 3 Emancipace žen v českých zemích v totalitním režimu

Po válce se obnovovaly spolky a organizace, *Ženská národní rada* však svoji činnost neobnovila. Vznikla *Rada československých žen* (RČŽ), v jejímž čele byla přítelkyně Františky Plamínkové, Milada Horáková. I když RČŽ zcela nenavázala na *Ženskou národní radu*, projevovala k ní respekt a uchovávala její odkaz například ve svých oficiálních prohlášeních.⁸⁴

Výsledek prvních poválečných voleb na jaře 1946 nebyl pro ženy uspokojivý, v Ústavodárném shromáždění bylo pouze 24 žen z celkových 300 poslanců. Přesto se ženám podařilo zrušit diskriminační zákony z pomnichovského období, které vylučovaly vdané ženy ze státních a veřejných služeb. Zajímavé je, že spolu bez problému spolupracovaly ženy zastupující různé politické strany, navzájem se podporovaly. To u mužů-politiků nebylo obvyklé. I přes veřejnou podporu žen prezidentem Edvardem Benešem nebyla ve vládě až do konce listopadu 1947 ani jedna žena. V tomto roce se ministryní průmyslu stala Ludmila Jankovcová, členka sociální demokracie.⁸⁵

Události konce zimy 1948 poznamenaly další činnost ženského hnutí v Československu. Rozpad RČŽ započal postupně již před Únorem 1948, komunistky v RČŽ usilovaly o připojení RČŽ k akčnímu výboru⁸⁶ a 26. února 1948 se tak oficiálně stalo.⁸⁷ RČŽ

⁸³ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840 – 1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL: < <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁸⁴NEČASOVÁ, D. „*Buduj vlast – posílíš mír!*“: „*Ženské hnutí*“ v českých zemích 1945-1955. (Dizertační práce). Brno, 2009. s. 63.

⁸⁵JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 80–83.

⁸⁶Akční výbory měly organizovat a reprezentovat jednotu pracujícího lidu měst a venkova, odstraňovat všechny rozvrtné reakční živly z úřadů, hospodářských a kulturních podniků, politických stran a celého veřejného života, měly být iniciátory budovatelského úsilí lidu. NEČASOVÁ, D., 2009. s. 128–129.

byla přejmenována na *Radu žen*, Milada Horáková a několik dalších protikomunistických členek z ní bylo vyloučeno.⁸⁸

V roce 1950 došlo ke sloučení *Rady žen* a slovenské organizace *Živena-Svaz slovenských žen* pod názvem *Československý svaz žen* (ČSŽ), jehož předsedkyní se stala poslankyně Anežka Hodinová-Spurná. ČSŽ měl za úkol „získat československé ženy pro boj za mír a vychovávat je k účasti na výstavbě k socialismu a k účasti na veřejném životě“.⁸⁹

V červnu roku 1950 byla Milada Horáková v inscenovaném politickém procesu odsouzena jako hlava „protistátního spikleneckého centra“ k trestu smrti. Poprvé za dobu existence československého státu byla popravena žena.⁹⁰ Poprava Milady Horákové znamenala konec demokratického feminismu. Ženské hnutí se rozpadlo v důsledku tvrzení, že odsouzené ženy-feministky, nejen Milada Horáková, byly odpůrkyně socialismu. Ženská solidarita ve vlastní zemi zklamala.⁹¹

V roce 1952 vznikl *Výbor československých žen* (VČŽ) a zároveň s ním vznikaly výbory žen při místních národních výborech.⁹² VČŽ pomáhal ženám zařadit se do výrobního procesu a reprezentoval československé ženy na mezinárodní půdě.⁹³

Počátkem 60. let s uvolněním režimu si ženy mohly dovolit kritizovat, to co jim ve společnosti vadilo, především šlo o pracovní uplatnění žen-matek. Nastala situace, kdy se opět řešila úloha muže a ženy ve společnosti, dokonce se ozvaly hlasy, které zpochybňovaly nutnost vyššího vzdělání žen.⁹⁴ Ženy tato situace velmi zneklidnila. Několik desetiletí usilovaly o přístup ke vzdělání a svou ekonomickou nezávislost a teď jim hrozilo, že o vše přijdou.

Po srpnové invazi v roce 1968 se vedení ČSŽ účastnilo odporu proti okupaci. Mnoho představitelk bylo proto později vyloučeno z veřejného života.⁹⁵

V nesvobodné společnosti většina žen neměla zájem o veřejné aktivity.

⁸⁷NEČASOVÁ, D. „Buduj vlast – posílíš mír!“. „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945-1955. (Dizertační práce). Brno, 2009. s. 128–129.

⁸⁸Tamtéž. s. 136.

⁸⁹Tamtéž. s. 184–190.

⁹⁰JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 85.

⁹¹Tamtéž. s. 86.

⁹²NEČASOVÁ, D. „Buduj vlast – posílíš mír!“. „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945-1955. (Dizertační práce). Brno, 2009. s. 239.

⁹³JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 87

⁹⁴Tamtéž. s. 88.

⁹⁵Tamtéž. s. 91.

Svůj vlastní postoj k režimu mohly projevit spíše v neveřejných činnostech, například v disentu.⁹⁶

Eva Kantůrková⁹⁷ v osmdesátých letech napsala: „*Feminismus byl z naší společnosti vymýcen jeho bezohledným převrácením v novou podobu zotročení ženy – její vnucenou zaměstnanost. Takže jestli žena v Československu o cosi pro sebe usiluje, pak spíše o své nedeformované ženské lidství, než o své uplatnění.*“

2. 3. 1 Ženy ve vědě

Pronikání žen do vědních oborů urychlila především první světová válka, po ní už z vědeckých institucí ženy neodešly. Označení „vědkyně“ se v této době ještě neujalo, ale nikdo již nepochyboval o jeho významu. Po druhé světové válce bylo povolání vědecké pracovnice v Čechách již téměř obvyklé.⁹⁸

Po skončení druhé světové války došlo k hromadnému nástupu žen do zaměstnání. Zaměstnanost žen byla trvalým jevem druhé poloviny dvacátého století.⁹⁹ Totalitní režim navenek provolával rovnoprávnost. Pro rovné příležitosti žen při získávání zaměstnání toho ale příliš neudělal, pouze zvyšoval jejich zaměstnanost v ekonomicky znevýhodněných odvětvích.

Genderové¹⁰⁰ problémy za totality nepochybně existovaly, byly ovšem zcela ignorovány.¹⁰¹

V počátečním období totality končily ženy-vědkyně ve vězeních i na popravištích. To byl případ Milady Horákové, nebo archeoložky Růženy Vackové, ta byla v roce 1952 odsouzena na 22 let těžkého žaláře.¹⁰²

⁹⁶JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 92.

⁹⁷Eva Kantůrková (*1930) – česká prozaička a scenáristka.

⁹⁸HORSKÁ, P. Jak se vědecké bádání v Čechách stalo povoláním přístupným i ženám. In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199. s. 161.

⁹⁹JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 128.

¹⁰⁰Gender je sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojené s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které se nemění podle místa a času, působení gender ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k mužům a ženám je v různých společnostech, obdobích a sociálních skupinách rozdílné. MUSILOVÁ, D. Uplatnění absolventek vysokých škol v období první republiky. In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199. s. 173.

¹⁰¹ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840 – 1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

¹⁰²POUSTA, Z. Ženy nebadají jinak! In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199. s. 168.

Společnost si už zvykla na práci žen v některých oborech, jako byla například medicína, farmacie, učitelství, humanitní vědy nebo umělecké profese. Stále však nebylo pro ženy jednoduché uplatnit se v technických oborech. A cestu si ženy v této době hledaly i do oblastí přírodních věd.¹⁰³

Pokud ženy chtěly pracovat ve svém oboru, být vědeckými pracovníci, přijímaly v dobách komunismu jakoukoliv práci. Nemohly si vybírat i proto, že byly „omezeny“ péčí o děti.¹⁰⁴

Působily většinou na špatně placených a méně prestižních místech. Pracovaly jako učitelky nebo na nižších pozicích v medicíně a ve výzkumu. Na vedoucí pozice se ženy dostávaly jen velmi zřídka, největší šanci získat takové místo měly samozřejmě členky KSČ.¹⁰⁵

Vědecké pracovnice měly často nižší platy než muži a také omezenou technickou pomoc – menší možnost využívat laboranty a sekretářky. Mnoho žen pracovalo po boku vysoce postavených mužů, kteří od nich očekávali velké pracovní nasazení, rozhodně však tyto ženy nemohly pomýšlet na kariéru.¹⁰⁶

Nízký počet žen byl výraznější v technických odvětvích, která byla stále pokládána za čistě mužská. Pokud se ženy chtěly v těchto oborech uplatnit a zajistit si uznání, měly větší šanci v oborech, které nebyly pro muže atraktivní. Přesně tak to udělala Julie Hamáčková, která se později stala uznávanou průkopnicí technologie vody.¹⁰⁷ Přes její značné vědecké a pedagogické úspěchy však její jméno, jako spousta dalších jmen vědkyň té doby, upadlo téměř v zapomnění a široké veřejnosti je zcela neznámé.

Do Československé akademie věd byly první ženy přijaty až v období Pražského jara v roce 1968 a její ústavy vedly v letech 1952-1989 pouze čtyři ženy.¹⁰⁸

¹⁰³ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840 – 1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

¹⁰⁴Tamtéž.

¹⁰⁵Tamtéž.

¹⁰⁶Tamtéž.

¹⁰⁷Tamtéž.

¹⁰⁸Tamtéž.

3. Albína Dratvová – „Květina ve stínu“

Albína Dratvová se narodila 27. prosince 1891¹⁰⁹ v Praze na Královských Vinohradech do rodiny soukromého úředníka. Nejdříve navštěvovala měšťanskou školu, poté studovala Ústav pro vzdělání učitelek pro vyučování na obecných školách, který ukončila zkouškou učitelské dospělosti v roce 1911. O dva roky později, v červenci 1913, po domácí přípravě, složila zkoušku gymnazijní dospělosti na akademickém gymnáziu. Zapsala se na Filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Po dokončení čtyřletého studia mohla vyučovat matematiku a filozofii na vyšších a fyziku na nižších středních školách. Ve studiu pokračovala, o rok později se stala doktorkou filozofie. Disertační práci na téma *Descartova etika* psala pod vedením nejvýznamnějšího filozofa své doby, pozitivisty Františka Krejčího a noetika a vývojového psychologa Františka Čády.

Albína Dratvová získala titul PhDr. a začala vyučovat na lyceu v Holešovicích.¹¹⁰ V dalším roce si rozšířila aprobaci pro vyučování fyziky i na vyšších středních školách. V témže roce přešla na gymnázium E. Krásnohorské (bývalá Minerva), kde vyučovala filozofii až do roku 1929.¹¹¹ Jako profesorka na dívčím gymnáziu byla velmi oblíbená. O tom svědčí i úryvek z článku, který o ní napsala jedna z jejích bývalých studentek z gymnázia Krásnohorské: „*Na pohled byla jako jedna z nás. Svěží dívčí zjev s vesele rozčuchanými, krátce ostříhanými vlasy. [...] Účastnila se i našich zábav a strastí mimo školu. Říkaly jsme jí Albína, Albínka, šťastně unikla všem přezdívkám, jimiž jsme zahrnovaly své ostatní profesory.*“¹¹² Albína Dratvová však nepatřila mezi ženy, pro které je „kariéra“ středoškolské učitelky vším. Jejím snem byla kariéra vědecká. Vědecké činnosti se věnovala již během svého působení na gymnáziu Krásnohorské, ale neměla na ni dostatek času a klid, který pro ni byl při práci důležitý.

V roce 1921 si začala Albína Dratvová psát deník, zatím ve formě poznámek. Systematicky se mu věnovala od konce roku 1928 a s jeho psaním skončila v roce 1961. Svůj deník nazvala podle Faradayova deníku *Scientific diary* a chtěla, aby podobně jako deník tohoto slavného fyzika zachytil její filosofické a přírodovědné úvahy.¹¹³ Deník, který je

¹⁰⁹Podle matky se Albína Dratvová skutečně narodila 27. prosince 1891, i když se jako datum jejího narození nejčastěji uvádí 2. leden 1892. Toto datum je i v jejím křestním listě, a to proto, že její narození bylo do matriky zapsáno až po Novém roce, kdy již byla matrika za minulý rok uzavřena.

¹¹⁰ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 7–8.

¹¹¹PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129, s. 30.

¹¹²LAUBOVÁ, S. Žena na území mužů. In *Příloha Národní práce*, 16. 2. 1941, s. 4.

¹¹³ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 7.

součástí písemné pozůstalosti Albíny Dratvové, nás informuje o jejích filozofických názorech a filozofech, kteří ji ovlivňovali. Patřil mezi ně např. René Descartes, Blaise Pascal nebo její současníci Josef Durdík, František Čáda nebo F. X. Šalda. V deníku najdeme samozřejmě také informace o životě Albíny Dratvové i o dění ve státě.¹¹⁴ Sama Dratvová o deníku napsala: „*Tento tak zvaný deník není k tomu, aby historicky zaznamenával každý úspěch nebo neúspěch: původně jsem myslila, že sem budu zaznamenávat všechny nápady, ale pak jich bylo tolik, že jsem je musila psát jinam a hned jich také užívat v publikacích. A tak zde jsou zachyceny jen některé zvláštní okamžiky*“.¹¹⁵

Albína Dratvová si psala i svůj „soukromý deník“, ten se bohužel nedochoval. „*Dnes jsem se rozhodla, že spálím druhý deník, v němž píší všelijaké myšlenkově bezcenné povídky o sobě a svých vztazích k lidem*“, poznamenala si Dratvová ve svém „vědeckém deníku“.¹¹⁶

V roce 1923 dostala Dratvová nabídku na práci v Psychotechnickém ústavu¹¹⁷. O práci měla velký zájem, když se však dozvěděla, že se má podílet na matematickém vyhodnocování psychologických pokusů prováděných na mladých lidech, nabídku odmítla.¹¹⁸ Nevěřila v přesnost přístrojů, na kterých se měly pokusy provádět, a podle ní nebylo možné, aby tyto přístroje, i kdyby byly maximálně spolehlivé, dokázaly měřit psychické děje.¹¹⁹

Již v roce 1925 uvažovala Albína Dratvová o své habilitaci. K jejímu uskutečnění však v této době ještě nedošlo. Jedním z důvodů mohlo být příliš nízké sebevědomí a neustálé podceňování vlastních schopností, a tudíž nemožnost prosadit se a ukázat, že i žena může proniknout na „území mužů“. Dalším důvodem mohlo být i to, že neměla žádného mužského přímluvce, jak si poznamenala do svého deníku.

V roce 1926 publikovala společně s Ferdinandem Pelikánem¹²⁰ učebnici *Logika*, téhož roku již sama další učebnici *Filosofická propedeutika*, po které následoval v roce 1928 *Úvod do filosofie pro reálná gymnasia*.¹²¹ Psaní středoškolských učebnic byla jedna z oblastí, kterým se Dratvová věnovala. Její učebnice znamenaly změnu, nebyly v nich přesné poučky,

¹¹⁴PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129, s. 30.

¹¹⁵DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 397.

¹¹⁶Tamtéž. s. 176–177.

¹¹⁷Psychotechnický ústav při Masarykově akademii práce se zabýval psychologií práce, organizovala se v něm psychotechnická šetření na školách, v různých oborech státní služby i v soukromých podnicích a továrnách.

¹¹⁸ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 9-10.

¹¹⁹DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 68.

¹²⁰Ferdinand Pelikán (1885-1952) byl filozof a spoluzakladatel Ruchu filosofického.

¹²¹PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129, s. 30–31.

spíše byly uváděny různé výkladové možnosti.¹²² Na tehdejší dobu byly velmi moderní a také oblíbené, o čemž svědčí i fakt, že byly překládány do slovenštiny a maďarštiny. Z jejich dalších učebnic můžeme jmenovat *Filosofická propedeutika pro všechny typy gymnasijní I.- II.* z roku 1932, *Filosofie pro nejvyšší třídu středních škol*, která vyšla v roce 1937 nebo *Přehled filosofie z téhož roku*.¹²³

Roku 1928 přijala místo na ústředí ministerstva školství a národní osvěty, zde pracovala v pedagogickém oddělení až do roku 1942, kdy byla penzionována.¹²⁴ Na tomto místě tedy vydržela poměrně dlouhou dobu, i když úřednická práce ji příliš netěšila a neustále doufala ve vědeckou činnost.

V roce 1929 předčasně zemřel jediný český filozof přírodních věd, který přivedl Albínu Dratvovou k zájmu o tento obor, Karel Vorovka.¹²⁵ Dratvová se konečně odhodlala k habilitaci: „Řekla jsem si – a udělám: Když se [...] dozvím, že se stolice po Vorovkovi zruší, nepovolím a o habilitační spis a o habilitaci se pokusím. Byla jsem věru chudák na gymnasiu uhoněný a bez lítosti mne využítkovali. Teď mám klid, a proto čas na práci“.¹²⁶ Sepsala a v roce 1931 odevzdala habilitační spis s názvem *Problém kauzality ve fyzice*.¹²⁷

13. července 1932 se Albína Dratvová stala docentkou a v témže roce začala působit jako soukromá docentka filozofie exaktních věd na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Do svého deníku si poznamenala: „Včera mi pak ministr Déer¹²⁸ podepsal habilitaci, čímž se stávám docentkou přírodovědecké fakulty University Karlovy. K tomu si dávám příkázání: *pracovat, pracovat, pracovat*“.¹²⁹ Byla první docentkou na této fakultě a jednou z prvních českých docentek vůbec.¹³⁰ Až do poloviny třicátých let byla také jedinou českou filozofkou.¹³¹

¹²²POPELOVÁ, J. Za filosofkou Albínou Dratvovou – Bibliografie prací A. Dratvové. In *Filosofický časopis*, 1970, č. 4, roč. XVIII, s. 698.

¹²³PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129, s. 31.

¹²⁴ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 10.

¹²⁵KOSATÍK, P. *Květina ve stínu Albína Dratvová*. Univerzita Karlova v Praze: i-FORUM, 9. 11. 2009 [cit. 2012 – 04 – 17]. URL: < <http://www.cuni.cz/IFORUM-8109.html>>.

¹²⁶DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 181.

¹²⁷ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 10.

¹²⁸Ivan Déer (1884-1973) byl právník a politik. Od roku 1929 do roku 1934 byl ministrem školství Československé republiky.

¹²⁹DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 224.

¹³⁰ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 10.

¹³¹KOSATÍK, P. *Květina ve stínu Albína Dratvová*. Univerzita Karlova v Praze: i-FORUM, 9. 11. 2009 [cit. 2012 – 04 – 17]. URL: < <http://www.cuni.cz/IFORUM-8109.html>>.

Začátky vědecké kariéry nebyly pro Dratvovou jednoduché. Její mužští kolegové ji nebrali příliš vážně, přestože se jim Dratvová mohla svými znalostmi vyrovnat, nebo je dokonce i předčit. I její oblíbený učitel psychologie Vilém Forster jí naznačil, že nikdy nebude jako muži: „*Jste skvěle nadaná, máte znamenitou rodičovskou kombinaci, ale bude Vás zatěžovati Váš ženský úděl.*“ Podle Dratvové je ženský úděl „*ostýchavost říci své myšlenky a nápady, uplatnit se iniciativně.*“¹³²

Pravděpodobně i „ženský úděl“ byl dalším důvodem, proč se Dratvová tak poměrně dlouho odhodlávala k habilitaci.

Hlavním problémem, který Albína Dratvová během své vědecké kariéry řešila, byl vzájemný vztah filozofie a přírodních věd. Podle ní se filozofie přírody a přírodních věd má zabývat otázkami, „*kteřé si kladou přírodovědci, jimž zjištění jevů a popis věcí nestačí, protože chtějí proniknout blíže k podstatě věci*“.¹³³

Na začátku své vědecké dráhy publikuje Dratvová nejprve monografie o jednotlivých problémech a osobnostech. V roce 1931 je to *Problém kausality ve fyzice*, o pět let později *O aplikabilitě matematiky* a v roce 1939 *Planckova filozofie a Heuristické předpoklady fyzikálního bádání*. Od těchto publikací přechází k souhrnnému pojednání *Filozofie a přírodovědecké poznání*, které vyšlo v roce 1939 a v roce 1948 publikovala *Hledání ztraceného kosmu* – tak Dratvová označuje metodologickou i světonázorovou krizi exaktní přírodovědy své doby.¹³⁴

Albína Dratvová nebyla nijak filozoficky vyhraněná, nepatřila k žádné skupině ani směru. Společně s několika dalšími autory, jako byl Miloš Materna, Otakar V. Zich nebo Vladimír Tardy, patřila k trendu, který se objevil v období mezi válkami a přispěl k obnově a modernizaci pozitivistické tradice. Výše uvedení autoři se v souvislosti se svou prací v oboru noetiky, metodologie věd nebo moderní logiky dostávali do kontaktu s problematikou i hledisky novopozitivismu. Albína Dratvová se k pozitivismu tedy přímo nehlásila, ale měla k němu ze všech filozofických směrů nejbliže.¹³⁵

Během druhé světové války se Albína Dratvová neúčastnila odboje, soustředila se na obecnější otázky etiky a věnovala se psaní spíše popularizačních prací. V roce 1940 vyšel ve filozofické edici Úvahy a studie nakladatele Václava Petra její spis *Smutek vzdělanců*. V roce

¹³²DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 182.

¹³³GABRIEL, J. et al. *Česká filozofie ve 20. století: směry, osobnosti, problémy*. 1. díl. Brno, 1995. ISBN 80-210-1222-6. s. 36.

¹³⁴POPELOVÁ, J. Za filosofkou Albínou Dratvovou – Bibliografie prací A. Dratvové. In *Filozofický časopis*, 1970, č. 4, roč. XVIII, s. 696.

¹³⁵GABRIEL, J. et al. *Česká filozofie ve 20. století: směry, osobnosti, problémy*. 1. díl. Brno, 1995. ISBN 80-210-1222-6. s. 36.

1942 spis *Etika tvůrčí práce* a o rok později *Logika a lidé*. Oba tyto spisy byly vydány v edici Henriada Janem Hendrichem, jejím kolegou z České mysli.¹³⁶

Po skončení druhé světové války a znovuotevření vysokých škol si Albína Dratvová dělala naději na jmenování mimořádnou profesorkou, vše ale nakonec bohužel dopadlo jinak, než doufala: „*Nejedlý*¹³⁷ přivezl z Ruska filosofa, tam vyznamenaného za to, že podal nejvhodnější učebnici filosofie pro střední školy, a bez jakéhokoli hlasování a rozhodování sboru nadiktoval, že bude jmenován u nás na fakultě profesorem. Tím jsem přišla o jediné místo profesorské a zůstanu docentkou.¹³⁸

V roce 1947 vyšla jedna z jejích nejpopulárnějších knih *Duše dnešní ženy*. Tato kniha vznikla na základě rozhlasových přednášek Českého rozhlasu, kde Dratvová pravidelně vystupovala od roku 1939 do roku 1948 v pořadu Půlhodina pro ženy. Její přednášky byly velmi oblíbené, především proto, že byly jednoduché a srozumitelné. Většina přednášek byla psychologického rázu, mezi takové patří *Krise třicetiletých žen* nebo *Ženská hysterie*, dále se Dratvová věnovala tématu výchovy dětí a mládeže, *Těkavé děti*, *Přepěstěné děti*, ale i obecnějším tématům, *Úcta k penězům*, *Věci mají duši* a odborným přednáškám jako byly *Etika tvůrčí práce* a *O povaze vědecké práce*.¹³⁹ Jak bylo uvedeno výše, některé z těchto přednášek posloužily při vzniku knihy *Duše dnešní ženy*, další Dratvová uveřejňovala v časopisech. Její články vycházely v časopisech *Žena a domov*, *Časopise pro školní výchovu*, *Věstníku pedagogickém* nebo *Kalendáři paní a dívek českých*.¹⁴⁰

Albína Dratvová během svého života působila v mnoha odborných spolcích a komisích. Roku 1937 se stala examinátorkou filozofie – mohla zkoušet kandidáty profesury z filozofie. O tři roky později se stala členkou zkušební komise pro ustavovací zkoušky profesorských kandidátů pro střední školy s vyučovacím jazykem českým. Byla členkou Jednoty filozofické, která byla založena již v roce 1881, a účastnila se také jejích pravidelných setkání v Liblicích. Během druhé světové války intenzivně spolupracovala s časopisem *Česká mysl*. Po válce, v roce 1946, byla jmenována mimořádnou členkou Královské české společnosti nauk. O tom,

¹³⁶ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 11.

Česká mysl začala vycházet v roce 1900 jako orgán Jednoty filozofické. Přinášela články s problematikou filozofickou, psychologickou, sociologickou nebo pedagogickou, rozhledy, recenze a zprávy z domácího i zahraničního filozofického života. V roce 1948 bylo vydávání časopisu úředně zastaveno. Po roce 1989 došlo k pokusu o obnovení České mysli (do r. 1997 vyšla tři čísla).

¹³⁷Zdeněk Nejedlý (1878-1962) byl český historik a politik, po druhé světové válce ministr kultury.

¹³⁸DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 397.

¹³⁹ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 11–12.

¹⁴⁰ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 11–12.

že na ženy ve vědeckých kruzích nebyla mužská společnost v této době zvyklá svědčí i dopis, v němž je Albině Dratvové její zvolení oznamováno: nad předtištěným oslovením „Slovutný pane“ je psacím strojem dopsané jméno Albína Dratvová.¹⁴¹ Stala se třetí ženou-členkou této Královské společnosti nauk. První ženou v této společnosti byla Marie Curie-Sklodovská, první Češkou pak od roku 1929 soukromá docentka všeobecných dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova Milada Paulová a v roce 1936 byla přijata Flora Kleinschnitzová, soukromá docentka dějin novější literatury československé.¹⁴² V roce 1947 jmenovalo ministerstvo školství a národní osvěty Albínu Dratvovou členkou komise pro vypracování osnov pro střední školy a do komise pro vypracování přechodných osnov filozofické propedeutiky.¹⁴³

I když byl život Albině Dratvové do této doby spíše životem „na houpačce“, neustále se střídaly chvíle štěstí a spokojenosti s chvílemi smutku a zklamání, přece jen dosáhla toho, o co dlouhou dobu usilovala – stala se docentkou, pracovala na akademické půdě a publikovala knihy, které veřejnost přijímala s nadšením. V další fázi jejího života bohužel převládal spíše smutek a zklamání.

18. června 1948 si Albína Dratvová napsala do svého deníku: „*Je smutno v národě. Jsme všichni sklíčení. Zdá se mi, že věčný přímo strach je nejstálejší duchovní poloha všech nás, teda i mne. [...] komunistická strana se rozhodla udělat přítrž kritice. Vedlo to k odstraňování mnohých cenných lidí, došlo i na prezidenta Beneše; mnozí tajně ujeli, ušli či odletěli za hranice. Jsou z toho škody nesmírné. Karlova universita je ochuzena o mnoho výborných učitelů i nadějných mladých lidí, asistentů i studentů*“.¹⁴⁴

Albině Dratvové se začaly od nakladatelů vracet práce s nejrůznějšími absurdními důvody, proč knihy nemohou být vydány. 9. května 1949 si Dratvová poznamenala do deníku: „*Má situace, jako tolika jiných lidí – nekomunistů, se zase zhoršila. Nechtějí filosofii na fakultě vůbec, přirozeně že nikoli i ve zkušebním řádu. Tentokrát je má posice o to horší, že už nechodí posluchači, kteří by se za mne vzali. [...] Tento deník ukazuje spíš optimistickou stránku mé podoby; ale opravdu je život hodně svízelný, když dne už jako noho jiných – nemohu psát, publikovat a zdá se, že mi zabrání i zkoušet*“.¹⁴⁵ Obavy ze zákazu vysokoškolského působení se nakonec nenaplnily a Albína Dratvová mohla i nadále

¹⁴¹LENDEROVÁ, Milena – KOPIČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana et al. (edd.) *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. s. 448.

¹⁴²ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 10–11.

¹⁴³Tamtéž. s. 12.

¹⁴⁴DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 413.

¹⁴⁵Tamtéž. s. 428.

přednášet. Ovšem určité omezení působení na akademické půdě a publikování bylo pro Albínu Dratvovou tragické, hlavně proto, že soukromým životem prakticky vůbec nežila, ten veřejný pro ni byl vším. I přes dlouholeté duševní vypětí, strach a zklamání se novému politickému zřízení se přesto nepodřídila.

Roku 1950 se stala externí členkou komise pro učitelství na gymnáziích a komise pro organizaci prací v domácnosti při VI. ekonomickém odboru Masarykovy akademie práce. Léta 1948 až 1955 byla pro Dratvovou obdobím „marxistické karantény“. Po roce 1955 přispívala několika málo články do odborných periodik, jako byl Filosofický časopis nebo Říše hvězd.¹⁴⁶

V červenci 1961 sepsala Dratvová bibliografii svých prací. Ztratila naději, že by se situace mohla zlepšit, a proto uzavřela svou publikační činnost. Albína Dratvová během svého života napsala zhruba 370 prací – 18 samostatných knižních publikací včetně 6 učebnic, 343 příspěvků do tisku z let 1921 – 1959 a několik tištěných přednášek a „vědecký“ deník. Dratvová uspořádala svou vědeckou pozůstalost a společně s životopisem ji odevzdala Československé akademii věd. Jejím posledním veřejným (pedagogickým) působením bylo místo externího pracovníka na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy.

Albína Dratvová zemřela 1. prosince 1969 ve věku 77 let v domově důchodců v Terezíně. Dokumenty z posledních let jejího života v Terezíně byly zničeny během stoleté povodně v roce 2002, kvůli této nešťastné náhodě nemáme z posledních let života Albíny Dratvové žádné informace.¹⁴⁷

J. Popelová píše o posledním rozloučení s Albínou Dratvovou: „*Dne 1. prosince 1969 zemřela zcela osamělá v domě důchodců v Terezíně ve věku 77 let docentka přírodovědecké fakulty Karlovy university dr. Albína Dratvová. Také její kremace svědčila o její osamělé sudbě. Přišlo několik sousedek a několik bývalých žákyň, které kdysi učila na gymnasiu. [...] V době, když studovala (kromě filosofie i matematiku a fyziku), byl pro ženy ve většině kulturních povolání předepsán celibát. Bylo nutno volit mezi dráhou manželky a matky a mezi povoláním alespoň částečně umožňující vědeckou práci. Dratvová zvolila druhé a tím i doživotní samotu.*“¹⁴⁸

¹⁴⁶ČÁPOVÁ, K. A. – LEŠTINOVÁ, Z. – HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 13.

¹⁴⁷Tamtéž. s. 14.

¹⁴⁸POPELOVÁ, J. Za filosofkou Albínou Dratvovou – Bibliografie prací A. Dratvové. In *Filosofický časopis*, 1970, č. 4, roč. XVIII, s. 695.

Albína Dratvová byla obdivuhodnou ženou. Přes všechny překážky, které jí život přichystal, si šla za svým snem. V době, kdy si společnost sotva zvykla na to, že ženy studují a pracují, se dokázala probojovat na do té doby čistě mužské území. Přes počáteční podceňování ze strany kolegů, ale i podceňování sebe sama, si svou pílí a usilovnou prací nakonec získala uznání veřejnosti, i mužů. Zvolila si život plný práce a samoty, ale tak to chtěla a tak byla spokojená. Hodně četla, učila se cizí jazyky – angličtinu, němčinu, ruštinu, pokud měla čas, cestovala.

Vždy měla jasné a neměnné názory. I když jí některé ženy-feministky vytýkaly, že má mnoho „mužských“ názorů, vždy se stavila zásadně za ženské otázky.¹⁴⁹ Pokud jde o názory politické, sama o sobě říkala, že je člověk spíše apolitický. Nikdo a nic ji nedonutil své přesvědčení změnit.

Pokud jde o „klasické ženské“ dovednosti jako je například úklid domácnosti nebo vaření, nemusela se nikdy o nic starat. Byla jedinou dcerou a rodiče se o vše postarali sami. Po mamčině smrti na ni dolehla starost o domácnost. Albína Dratvová si dovedla poradit ve všem, takže ani tentokrát se ničeho nezalekla. *„Když viděla, že na nikoho není takové spolehnutí, jako bylo na maminku, rozhodla se, že se tomu, co nezná, naučí sama. O jedné své dovolené se dala zapsat do kursu vaření a domácích prací“*, píše bývalá žákyně Albíny Dratvové.¹⁵⁰

V následujícím úryvku Albína Dratvová charakterizuje sama sebe na základě testů z časopisu: *„Říká se, že padesátiletí lidé už se nemají testovat; myslilo se na test inteligence, který se musí dělat v omezeném čase, a proto u starších lidí je neproveditelný. Tak tedy: test inteligence jsem udělala za 22 minut, místo za 30 min. s patnácti chybami, ačkoli pro nejvyšší inteligenci je přípustno 36 chyb. Test o životní zralosti jsem udělala prostředně – je vidět, že nemám ke všemu jen kladný vztah – a test společenských znalostí jsem udělala krajně špatně. Myslím, že to je příznačné a správné.“*¹⁵¹

Velmi inteligentní žena, pro kterou byl veřejný život vším, i když se nejraději o samotě věnovala své práci, taková byla Albína Dratvová. *„Přirovnávali mne ke krásné, neporušené květině, která roste ve stínu a kolem níž je úchvatné mlčení; lidé si jí musí všimnouti, musí se nad ní zamyslit, ale pak odcházejí na louku života“*,¹⁵² poznamenala si Albína Dratvová do svého deníku.

¹⁴⁹LAUBOVÁ, S. Žena na území mužů. In *Příloha Národní práce*, 16. 2. 1941, s. 4.

¹⁵⁰Tamtéž. s. 4.

¹⁵¹DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 318.

¹⁵²Tamtéž. s. 212.

4. Duše dnešní ženy

V roce 1948 vyšlo druhé vydání (první vyšlo v roce 1947 – pozn. M. K.) knihy Albíny Dratvové *Duše dnešní ženy*. Tento svazek vznikl na základě rozhlasových přednášek, které Albína Dratvová pravidelně přednášela od roku 1939 do roku 1948 v pořadu Českého rozhlasu Půlhodina pro ženy.

Albína Dratvová byla především filozofkou přírodních věd, ale zajímala se také o logiku a psychologii. Z oblasti psychologie je právě kniha *Duše dnešní ženy*. Dratvová v ní představuje ženu způsobem, který neztrácí nic z vědeckosti, ale zároveň je zcela srozumitelný širokým vrstvám čtenářů.

Dratvová se nesnaží v této publikaci vědecky popsat jevy ženské duše, zaměřuje se na poznatky, které získala z vlastní zkušenosti.¹⁵³ „*Kniha chce pomoci ženám tím, že je učí poznávat samy sebe a tím jim usnadňuje cestu k pravému místu na světě*“, píše Albína Dratvová na přebalu knihy.

Slovo „dnešní“ v názvu zvolila Dratvová proto, že se domnívala, že je nejdůležitější ukázat ženám, co se děje v jejich době, tedy v době První republiky a jak se k tomu mají zachovat. Tím myslela především ženskou otázku a s ní spojené hledání nových aktivit pro ženy.¹⁵⁴

Pro Albínu Dratvovou byla emancipace důležitým momentem historie. Už jen proto, že ženy získaly přístup ke vzdělání a mohly vykonávat do té doby „mužská“ povolání. Bez emancipace by sama nevystudovala a nemohla by se věnovat vědecké práci, kterou tolik milovala. Zajímavé je, že přesto pro ni emancipace znamenala hrozbu rozpadu rodiny a úbytku obyvatelstva. A ženská otázka: „*Prakticky znamená, že se žena může samostatně žít a samovolně rozhodovat o svém výdělku, volném čase i morálce, a toto uvolnění způsobuje, že váhá zanechat veškeré této svobody a uvázat se v mnoho povinností při zmenšených výhodách*“.¹⁵⁵

Několik let před vydáním *Duše dnešní ženy* napsala Albína Dratvová spisek *Smutek vzdělanců*. Jak v tomto spisku Dratvová uvedla, smutek vzdělanců není jediným smutkem, „*smutek vzdělanců je smutkem svého druhu*“.¹⁵⁶ Nepochybně tedy kromě „smutku mladých“ nebo „krize (smutku) třicetiletých“ souvisí i s životem ženy, konkrétně tedy vzdělané ženy, vědkyně.

¹⁵³DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 5.

¹⁵⁴Tamtéž. s. 6.

¹⁵⁵Tamtéž. s. 74.

¹⁵⁶DRATVOVÁ, A. *Smutek vzdělanců*. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940. s. 7.

4. 1 Ženská otázka

V 19. století žily ženy jen starostí o rodinu. Dívky z lepších rodin mohly získat určité vzdělání, ale většinou jen v oblasti jazyků a hudby.

Kořeny ženské otázky sahají podle Albíny Dratvové do dob francouzské revoluce. Myšlenka se postupně rozvíjela a koncem 20. století získala na aktuálnosti. Ženská otázka má kořeny sociální – šlo především o rovnoprávnost žen s muži před zákonem, právo na vzdělání a volbu a přístup k povoláním, která do té doby vykonávali jen muži. Ženy viděly v možnosti vydělávat si cestu k získání nezávislosti, k osvobození.¹⁵⁷

Ještě generace Albíny Dratvové měla styk s ženami „tradičně smýšlejícími“, proto i její generace musela bojovat za „uvolnění žen“. Před druhou světovou válkou se poukazovalo na to, že emancipace znamenala i oproštění ženy od rodiny. Manželství byla bezdětná nebo s málo dětmi, to vedlo k velkému úbytku obyvatelstva. Podle Dratvové se emancipaci také právem vytýkalo, že stále ještě nenašla správný poměr mezi posláním ženy v rodině a jejím povoláním.

Žena by se měla vrátit zpět k rodině, ovšem vzdělaná, aby do ní mohla přenášet to, co se naučila ve školách. Podle Dratvové se díky tomu stává práce v domácnosti, která byla kdysi samoúčelná, radostnější, protože se koná s ohledem na vyšší poslání rodiny.¹⁵⁸

Dratvová zdůrazňuje, že bude třeba poznat pravou podstatu ženství a objektivně posoudit, na které úkoly se hodí lépe než muž a na které naopak ne.¹⁵⁹

4. 2 Typologie žen

Existuje nepřeborné množství typologií žen. Albína Dratvová vytvořila svoji typologii na základě toho, co ji osobně na ženách nejvíce zajímá a to je jejich nadání a zájem o to, co konají. Rozdělila je do tří skupin, mezi kterými ovšem není ostrá hranice¹⁶⁰ na pykničky, organizátorky a ženy tvůrčí.

Název ženského typu pykničky převzala Dratvová z biologické typologie německého psychiatra Ernsta Kretschmera.¹⁶¹ Tyto ženy jsou „nejženštější“, pasivní, nepokouší se o změnu dosavadního stavu. „Spíše se přimykají k síle druhého, než aby vyvinuly sílu vlastní“. Nederou se vpřed, nevzbuzují protitlak, nebudí odpor a nepřízeň společnosti proti sobě.

¹⁵⁷DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 16–17.

¹⁵⁸Tamtéž. s. 18.

¹⁵⁹Tamtéž. s. 19.

¹⁶⁰Tamtéž. s. 8.

¹⁶¹HARTL P. – HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

Studují, ale jen proto, aby měly „pojistku“, kdyby se nevdaly. Tyto ženy jsou dobrosrdečné, ohleduplné a „typicky žensky konkrétní“.¹⁶²

Druhý typ – organizátorky – je značně odlišný od prvního. Tyto ženy mají mužskou průbojnost, mužské zájmy i myšlení. Patří mezi ně „průkopnice ženských práv, bez kterých by dost možná ženská otázka vůbec nevznikla. Studovaly již v počátcích emancipace, překonávaly mnoho překážek. Umějí jednat s lidmi, nadchnout je, umějí prohrávat, ale z prohry posléze těžit. Vrhají se do účasti na společenském životě a brzy získávají významné postavení.“¹⁶³

Posledním typem ženy je tvůrčí typ, který je „nejvzácnější počtem i jakostí“. Jsou to energické a ctižádostivé ženy stejně jako organizátorky. Tyto ženy se vyrovnají mužům i v nejobtížnějších činnostech jako je např. i zákonodárná činnost.¹⁶⁴

Volí si povolání ze záliby, nezajímají je světské výhody, jde jim především o poznání. Rády pracují a jsou individualistky. Vyskytovaly se už v době, kdy ženy studovat nemohly.

Organizátorky a tvůrčí ženy nemají tak klidný život jako ženy prvního typu. Šťěstí nachází, až když mají pocit, že vykonaly vše, co bylo v jejich silách a možnostech nadání.¹⁶⁵

Tvůrčí typ zcela odpovídá osobnosti Albíny Dratvové. Pronikla na „území mužů“, dokázala se mezi nimi prosadit a dokonce být lepší než někteří z nich. Svoji práci milovala, nikdo ji do ní nemusel nutit a vykonávala ji s nadšením.

4. 3 Rodina a výchova

Dratvová se zamýšlí nad smyslem rodiny. Rodina má vychovávat, ukáznit dítě tak, aby se později mohlo zařadit do společnosti. Upřednostňována je rodina založená na lásce, úctě a spolupráci před rodinou založenou na poslušnosti a strachu.¹⁶⁶

Rodina je organizačním činitelem, to znamená, že kolem rodiny se shromažďuje rod. Má také určitý národohospodářský význam. Rodina, která má podnik, dává obživu zaměstnancům, žije z jejich práce a investuje do podniku. Rodina má také poslání společenské, sociální. Rodina je prvkem společnosti, ne jedinec. Rodina má také úkol národní – jaká je rodina, takový je národ.¹⁶⁷

¹⁶²DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 8–9.

¹⁶³Tamtéž. s. 10–11.

¹⁶⁴Tamtéž. s. 11.

¹⁶⁵Tamtéž. s. 13.

¹⁶⁶Tamtéž. s. 66–67.

¹⁶⁷Tamtéž. s. 68–69.

V rodině může dojít k „poruše postihující jednotlivé složky smyslu rodiny“. Touto poruchou je krize rodinného života.¹⁶⁸

Krizi v rodinném životě může způsobit i nestejnorodost manželů v kulturní výši, vzdělání, výchově nebo náboženském přesvědčení.¹⁶⁹

Krize rodiny je způsobena tím, že rodina není myšlenkově, citově i snahově jednotná. Upřímný zájem o výchovu dětí by mohl být jedním z prostředků k nápravě krize rodinného života.¹⁷⁰

Tvrzení, že „rodina není myšlenkově, citově i snahově jednotná“ patří k přetrvávajícím důvodům krizí rodiny a platí i v dnešní době.

Dratvová se zaměřuje také na výchovu, přesněji tedy na „nejednotnost výchovy“. Výchova je působení lidí na druhé, jejím cílem je udělat člověka lepším po stránce mravní, než by vyvinul, kdyby se na něj výchovně nepůsobilo.¹⁷¹

Nejednotnost výchovy začíná u každého z nás, sami sobě jsme překážkou ve výchově i sebevýchově. Jsme rozděleni mezi dvě bytosti – jedna je po otci, druhá po matce. Pokud nemá člověk možnost být vychováván mimo domov, někým jiným než rodiči, stane se citově i povahově nevyrovnaným.¹⁷²

Hlavní překážkou jednotné výchovy je nesoulad v povahách, zájmech, vzdělání a sociálním prostředí, ze kterého rodiče pocházejí. Vstupem dítěte do školy se rozšíří okruh výchovných vlivů, ale zároveň se tím výchova také zkomplikuje.¹⁷³ Po opuštění školy působí na člověka výchovně společnost.

Dobrým vychovatelem podle Dratvové může být člověk jasného myšlení, který si dovede uvědomit důsledky svého jednání. Postupné snižování počtu dětí v rodině vede podle Dratvové k zániku autority rodičů. Rodiče dělají vše pro dítě.¹⁷⁴

Nejvhodnějším způsobem odstranění nejednotnosti výchovy je výchova v internátech nebo v nějakém organizovaném sdružení, kde je také větší záruka jednotnosti výchovy než v rodině. Z takto vychovávaných dětí mohou vyrůst mravní vůdcové spíše než z dětí, vedených individuálně.¹⁷⁵

Pokud má dítě dobré základy rodinné výchovy, to znamená, že je vychováváno s láskou, v harmonické rodině, kde se mu dostává i výchovy po stránce mravní, měly by ho další

¹⁶⁸DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 73.

¹⁶⁹Tamtéž. s. 74.

¹⁷⁰Tamtéž. s. 77.

¹⁷¹Tamtéž. s. 77.

¹⁷²Tamtéž. s. 78.

¹⁷³Tamtéž. s. 79.

¹⁷⁴Tamtéž. s. 84.

¹⁷⁵Tamtéž. s. 87.

výchovné vlivy ovlivňovat pouze kladně. Nevěřím, že člověk, který je vychován v rodině, bude v dospělosti méně vyrovnaný, než člověk vychovaný mimo rodinu.

4. 4 Myšlení

Ženy by neměly být podceňovány v případech, kde mohou svým úsudkem předčít muže. Rozum bývá velmi často veden citem, tak je tomu především u žen citových.¹⁷⁶

Nejvíce se liší ženské myšlení od mužského ve schopnosti myslet o nenázorových věcech, zvláště pojmech. Především je to vidět v matematice a vědách, které závisí na matematickém myšlení. Základy matematika zvládají dívky bez problémů, zápasí s ní většinou až na vyšší škole, kde je vyučována již poněkud vědecky.¹⁷⁷

Nejvyšší schopností je schopnost matematicky tvořit. Vynikající matematicky přinášely jen některá zlepšení, domyšlení, důkazy vět, objevených muži. Ženám totiž chybí schopnosti, které dělají matematika matematikem – schopnost abstraktního myšlení, schopnost důsledného myšlení a matematická tvořivost.¹⁷⁸

Ženské myšlení nemá mnoho pevných logických směrnic, často bývá ovládáno pouhým asociativním vázáním myšlenek, podnícených citem. Odtud plynou nepředvídané obraty žen v myšlení i chování. Ženy se nerady zdržují teoriemi a také jim nerozumí. To ale neznamená, že by se mělo vzdělání žen snižovat. Právě díky matematice se odnaučí sklonu k nepřesnosti a nelogičnosti.¹⁷⁹

Praktický, neschematický, konkrétní způsob ženského myšlení má mnoho předností, které ženu přivádějí „blíže k životu než muže“.¹⁸⁰

Ženy dovedou brát život jako celek, umí zhodnotit situaci a jednat. Jednají rychle a pro konkrétní případ i vhodněji než muži. K určitému kulturnímu dění se chovají jinak než muži, více touží po novinkách.¹⁸¹ Mají k životu citový vztah, vnímají ho jako něco, co se jich dotýká.

Ženy nerady řeší situace přímo, raději jdou oklikou. Pokud jsou v rozpacích, jednají uhýbavě. Dobrou stránkou uhýbavého ženského typu je noblesa, která se projevuje zdrženlivostí v projevu souhlasu a odporu. Naopak zápornou stránkou uhýbavých žen je, že si nerady dělají nepřátele, proto raději mlčí, než aby varovaly před něčím nepříjemným.

¹⁷⁶DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 105.

¹⁷⁷Tamtéž. s. 106.

¹⁷⁸Tamtéž. s. 107–109.

¹⁷⁹Tamtéž. s. 111–112.

¹⁸⁰Tamtéž. s. 113.

¹⁸¹Tamtéž. s. 114 a 117.

Ženy se dovedou chovat i zcela kladně nebo kriticky-záporně. Kladná žena snáší nesnáze s humorem, je společenská, dovede rozvíjet myšlenku, dokončit práci, nezávidí úspěšnému člověku. Ráda pracuje, rodina se o ni může opřít. Kladná žena je nejkrásnějším ženským typem, je cenným členem lidské společnosti.¹⁸²

Méně příjemná je kritická žena. Vždy vidí chyby, nepříjemné stránky věci, nesnáze, překážky. Bývá pesimistická a melancholická.¹⁸³

4. 5 Mluvení, povídání, mlčení

Pokud se muž na něco ptá, obvyčejně položí otázku sám sobě a také ji sám řeší. Žena toto nedovede. Když má něco podniknout, nad něčím přemýšlí, ptá se druhých.¹⁸⁴

Žena se nepromyšleně ptá na různé věci, je zvědavá. Existují i ženy zvědavé, zaměřené na jediný předmět, ale těchto žen je málo.¹⁸⁵

Umět naslouchat řeči druhého i přiměřeně mluvit je projevem společenské vychovanosti. Kritika obviňuje ženy, že neumějí mlčet včas a smlčet, co je třeba zachovat jako tajemství. Z psychologického hlediska mluví žena více než muž, protože je neklidná a nesnese kolem sebe ticho. Fyziologicky nepůsobí ženě řeč tolik námahy jako mužům.¹⁸⁶

Povídavostí se řeč znehodnocuje, obvykle je toto znehodnocování připisováno ženám. Ženy potřebují mluvit, vymluvit se. Např. i ženy spisovatelky popisují děj v knihách mnohem povídavěji než muži.¹⁸⁷

Existují i povídaví muži, jejich povídavost je ale méně osobní než povídavost žen. A najdeme i ženy, které o osobních věcech mlčí a nesdělují ani nesnáze druhých.¹⁸⁸

Největším a nedůležitějším úkolem ženského mluvení je naučit mluvit děti. Tento úkol připadá ženě už jen proto, že naše řeč se nazývá mateřská, nikoli otcovská.¹⁸⁹

¹⁸²DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 118–121.

¹⁸³Tamtéž. s. 121.

¹⁸⁴Tamtéž. s. 125.

¹⁸⁵Tamtéž. s. 126.

¹⁸⁶Tamtéž. s. 132–133.

¹⁸⁷Tamtéž. s. 134.

¹⁸⁸Tamtéž. s. 135.

¹⁸⁹Tamtéž. s. 138.

4. 6 Žena a doby

Žena je bytost citová, a proto více reaguje na určitou dobu – minulost, přítomnost nebo budoucnost.¹⁹⁰

Některé ženy se obrací do *minulosti*, nejsou spokojeny s přítomností a věčně si stěžují na osud. Nadané ženy, které lpí na minulosti, se mohou stát historičkami. Obyčejné ženy hledící do minulosti mohou být uchovatelkami tradice např. českého jazyka, literatury nebo umění.¹⁹¹

Pro další je nejdůležitější *budoucnost*, v některých případech jsou tyto ženy rozumnější, než ženy upínající se na minulost. Tyto ženy můžeme ještě dále rozdělit na *pasivní optimistky*, *pasivní pesimistky*, *aktivní optimistky* a *aktivní pesimistky*.

Pasivní optimistky se těší na budoucnost, ale nedělají nic proto, aby se na ni připravily. Pasivní pesimistky se naopak budoucnosti bojí, ale přesto se ji nesnaží změnit. Aktivní optimistky žijí chystáním se na budoucnost. A naopak aktivní pesimistky se nemohou zbavit smutku, bojí se, že vše, co jim budoucnost přinese, je pomíjivé.

Ženy zahleděné do budoucnosti mohou tohoto sklonu využít, pokud ví, co chtějí a dovedou si za tím jít.¹⁹²

Posledním typem jsou ženy žijící v *přítomnosti*. Tento typ se dělí na *aktivní* a *pasivní* ženy. Aktivní žena žijící v přítomnosti chce něco tvořit, měnit svět. Pasivní žena se snaží splynout s přítomností, je povrchní, nechává se unášet módními hesly a nedovede jít proti proudu. Ženy žijící v přítomnosti mohou být dobrými organizátorkami.¹⁹³

Nejvíce se vytýká, že nedovedeme žít v přítomnosti, protože právě v ní můžeme dokázat, co dovedeme. Nejlépe se s dobami vyrovnávají ženy s tvůrčími schopnostmi. Tvořivá žena dovede žít v přítomnosti, umí se poučit z minulosti a díky tomu změnit budoucnost.¹⁹⁴

4. 7 Smutek žen

Vytváření charakteru je podle Albíny Dratvové první velký boj v životě ženy, ke kterému dochází mezi 18–20 roky, doprovází ho únava a podrážděnost. Toto období můžeme nazvat „smutkem mladých“. Dívka si v těchto letech vytvoří povahu, která se jí po mnoho

¹⁹⁰DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 53.

¹⁹¹Tamtéž. s. 54, 56 a 60.

¹⁹²Tamtéž. s. 57 a 61.

¹⁹³Tamtéž. s. 58–60.

¹⁹⁴Tamtéž. s. 62.

dalších let nezmění. Psychickým příznakem charakterového dospívání ženy je schoulení do sebe, které vzniká z nejistoty a pochybování o svých schopnostech.¹⁹⁵

Charakterově dospělá žena si tvoří plány a zásady. První zásadou pro ni je, že nebude nikoho napodobovat, kopírovat. Je samostatnější, svědomitější a odpovědnější.¹⁹⁶ Pravidlem „nikoho nekopírovat“ se řídila i sama Albína Dratvová. Do svého vědeckého deníku si poznamenala: „*Mé první pravidlo životní je z r. 1910 a zní: Nic nekopírovat! Jít vlastní cestou!*“.¹⁹⁷

Ve třiceti letech přichází tzv. „smutek třicetiletých“. Tento smutek souvisí s opotřebením organismu v souvislosti s duševními jevy ženy. Ženy nejsou spokojeny s tím, co mají. Zmocňuje se jich nejistota, přemýšlí o svém životě, o tom, co vykonaly.¹⁹⁸

Tato krize se nevyhne žádné ženě. Vdaná žena touží po lepším domově, svobodná lituje, že se nevdala. Tvořivá žena není spokojena se svým dosavadním dílem,¹⁹⁹ má pocit, že všechny problémy jejího oboru jsou vyřešeny. Podle Dratvové pomůže ženě tuto krizi překonat čas a práce - „čas rány hojí“, „práce je lékem na vše“. Dratvová ženám také radí, aby hledaly místo, na které patří a snažili se zdokonalit. Odměnou jim pak bude nejkrásnější a nejplodnější období jejich života, následujících deset let.²⁰⁰

Další krize v životě ženy přichází kolem padesátky. Pro ženu je to období konce plodnosti, musí se vyrovnat s tím, že už není mladá, přizpůsobit se a najít si novou oblast, ve které se může realizovat. V tomto období se zhoršuje i zdravotní stav – zrak, sluch, chuť nebo čich. Žena ztrácí cit, nedovede se upřímně radovat, ani zlobit.²⁰¹ Na druhou stranu její práci oceňují a uznávají i mladší lidé. Mnoho žen kolem padesátky zahájilo svou politickou nebo dokonce vědeckou činnost. Člověk jde do sebe a z poznatků, které nashromáždil během svého života, vytváří celek. Žena dospívá k dokonalosti, o kterou se vlastně snažila celý život.²⁰²

Poslední ženská krize přichází ve stáří. Většina stařen není těmi vlídnými babičkami, jako byla ta knize od Boženy Němcové. Stařeny jsou spíše lakomé, sobecké a velmi lpí na minulosti. Stařena musí žít v jiných poměrech, než na jaké byla zvyklá, proto se obrací do minulosti. Stařeny vyvolávají velmi často generační spory, protože si nemohou zvyknout, že jejich děti již nejsou dětmi, že mají vlastní rodinu a život. Zatímco mladá žena prožívá krizi

¹⁹⁵DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 21–22.

¹⁹⁶Tamtéž. s. 24.

¹⁹⁷DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6. s. 70.

¹⁹⁸DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 30–31.

¹⁹⁹Tamtéž. s. 32–33.

²⁰⁰Tamtéž. s. 35–36.

²⁰¹Tamtéž. s. 37–38.

²⁰²Tamtéž. s. 41–42.

z nejistoty. Stařena si je jista vším – svým jednáním i myšlenkami.²⁰³ Panovačnost stařen má kořeny v rychlém vypění a získání velkého sebevědomí mladých dívek. Tyto dívky nedokážou uznat oprávněný názor jiného člověka, často se právě z nich stane panovačná stařena.

Jako příprava na stáří by podle Dratvové pomohlo, kdyby si ženy již od mládí zvykly nemyslet jen na sebe a v pozdějším věku se zajímaly o věci nadosobní, vyšší. Pak dovedou žít s mladými duševně, chápat je, uznávat jejich práci a pomáhat jim.²⁰⁴

4. 7. 1 Smutek vzdělců

„ Je zákonem, kterému neujdou téměř všichni služebníci přísné bohyně vědy, že se jejich život končí v smutku, a to tím větším, čím úplněji se zasvětili její službě. “²⁰⁵

Vzdělcem nemyslí Albína Dratvová člověka, který jen vystudoval vysokou školu nebo i více škol. Takový člověk většinou nemá vztah k vzdělanosti, „nabývá jen povrchního odlesku pravého vzdělání“.²⁰⁶

Vzdělanec má hluboký, uctivý poměr k vědě. Pravý vzdělanec přijímá dary vědy kriticky, kombinuje dané prvky v nový, cenný celek, tím rozmnožuje vědecké poznání. Smutek vzdělců není jediný a nemívá jedinou příčinu, je jen jedním smutkem svého druhu.²⁰⁷

Po období tohoto smutku z prchajícího, nenávratného mládí se vynoří odkudsi z podvědomí nové prameny sil, vůle k životu. Činnost filozofa se prohlubuje a rozšiřuje o větší životní zkušenosti, po případě se začne zabývat problémy, které mu dosud unikaly. Smutek vzdělců je uvědomělejší a má zvláštní příčiny než ostatní „smutky“.²⁰⁸

Pravý vzdělanec je schopen zamyslet se sám nad sebou. Dovede se tázat, k čemu je na světě, jaký má vše smysl. Je ukázněný, dovede se soustředit na práci, kterou koná, dovede rozlišit, co je velké a co malé. Je velmi kritický, i sám k sobě, proto bývá skromný. Než vzdělanec začne jednat, promyslí si dopodrobna všechny etapy činu a důsledky, které by z toho po případě mohly plynout. Vždy jedná promyšleně, nikdy ne ukvapeně. Vzdělanec je sám se svými znalostmi nespokojen a stále hledá, jak by je prohloubil a doplnil.²⁰⁹

²⁰³DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 46-48.

²⁰⁴Tamtéž. s. 50.

²⁰⁵Výrok německého filozofa Wilhelma Ostwalda, který podnítil Albínu Dratvovou k sepsání spisku Smutek vzdělců. DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940. s. 5.

²⁰⁶DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940. s. 6.

²⁰⁷Tamtéž. s. 7.

²⁰⁸Tamtéž. s. 8.

²⁰⁹Tamtéž. s. 9-10.

Kritičnost vzdělanců souvisí s jejich velkou přemýšlivostí. Vidí nedostatky svých výzkumů, snaží se je odstranit a tak se stává, že se svou prací nejsou nikdy hotovi.²¹⁰

Kritičnost brání vzdělanci, aby šel mezi lidi a strhl je k nadšení pro myšlenku.

Mnoho času věnuje zdokonalování rozumových schopností, zvláště paměti. U těch, kteří nejsou dost rozhodní, aby včas přestali a začali tvořit, vede tato nejistota o nutné míře přípravy do smutkového stavu věčných příprav. Z nesouladu mezi činnostmi intelektuální (poznávací), činností citovou (nadšení) a volní (rozhodnutí a provedení dobře uvážené myšlenky) plyne podle Dratvové smutek vzdělanců. Vzdělanec nedůvěřuje i sám sobě.²¹¹

Je nespokojen se společností, která vskutku možná jen podvědomě, ale možná i vědomě nedopřává tvořivému člověku, aby mohl klidně pracovat a uplatnit se k jejímu prospěchu.²¹² Vzdělanec je šťastný, když se mu podaří uvěřit v některou ze sankcí, které ho ubezpečí, že jeho život má smysl.²¹³

Vzdělanci se obávají mít děti, protože se bojí, aby je nevypravili do světa smutku.²¹⁴

Jsou dva druhy smutných vzdělanců. První jsou svým povoláním nuceni tvořit jen v malém okruhu a podle forem, na rozdíl do druhých, kteří jsou tvůrci v pravém slova smyslu. Mezi první patří např. vyšší úředníci nebo učitelé, mezi druhé učenci, umělci, podnikatelé, herci nebo režiséři. Trvalým opakováním stejných forem se i myslící úředník nebo učitel stane automatem. Je zapotřebí zvláštní lásky k povolání, aby se tak nestalo. Vzdělanec má v sobě touhu, aby se uplatnil, ale neustálým řízením se předpisy se dostane do kruhu nesamostatnosti. Ten, kdo ji těžko snáší, propadne později smutku.²¹⁵

Vzdělance charakterizuje a povznáší nad druhé nesmírná láska k práci. Brání se smutku prací. Neznáme větších fanatiků práce, než jsou evropští vzdělanci.²¹⁶

Nepracovat jen pro své osobní uspokojení, ale myslet i na to, zda mé poznatky mohou prospět druhým v jejich hledání pravdy a v jejich potřebách po zlepšení životních nebo pracovních podmínek.²¹⁷ Vzdělanec, který na to bude myslet, zbaví se nejistoty, zda vše bude dobré, jak to vytvořil. Může si říci, že udělal vše, co mohl pro své mladší následovníky.

Rozbor smutku vzdělanců dopadá smutně. Odkázali jsme je posléze k práci pro společnost. Společnost na nich nemůže jen práci chtít, nýbrž jim také musí poskytovat odměny. Práce vzdělanců se cenila velmi nestejně. Ten, koho společnost potřebovala, byl

²¹⁰DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělanců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940. s. 11.

²¹¹Tamtéž. s. 12-13 a 16.

²¹²Tamtéž. s. 17.

²¹³Tamtéž. s. 18.

²¹⁴Tamtéž. s. 19.

²¹⁵Tamtéž. s. 20-23.

²¹⁶Tamtéž. s. 27.

²¹⁷Tamtéž. s. 29.

bohatě odměněn, ale ten, kdo netvořil pro účely společnosti, musel se spokojit jen s minimální odměnou.²¹⁸

*„Dejte mu (vzdělavci) velké úkoly, aby se jimi cítil poctěn a mohl k nim upnout své ctižádostivé sny. Učte jej ve společné práci radosti ze společného díla. Získáte si vděk vzdělance, získáte spolehlivého, nadšeného pracovníka, jemuž je práce vším. Odnaučíte jej smutku a ke konci života se nebude trápit nedokonalostí svého výkonu: bude vědět, že již jsou připraveni jiní, aby jeho myšlenku prováděli dál a že mu zachovají nehynoucí paměť. Vědec bude moci ke konci života beze smutku říci, že nežil nadarmo“.*²¹⁹

4. 8 Povolání

Žena se dovede životu postavit a přemoci jeho tíhu drobnou všude potřebnou prací. Muž je typickým specialistou, dovede jen určitou práci. V počátcích emancipačního hnutí ženy nedovedly ukázat, že jsou v mnohých oborech lepší, než muži, ale směle tvrdily, že žena se vyrovná muži v typicky mužských povoláních. Doba první světové války zařadila ženu do dříve čistě mužské práce. Ukázalo se, že ženy nestačí na všechnu práci, nemají tolik síly a nervové odolnosti jako muži. Ale ukázalo se i to, že ženy dovedou vytrvat v jednotvárné práci na rozdíl od mužů.²²⁰

Ženám chybí ctižádost a touha po vědění, nesnaží se v povolání dostat na vyšší pozici. Stále se mnoho žen chce především vdát a zaměstnání berou jen jako možnost přivýdělku.²²¹ Práce spojená s rodinným životem je podle Dratvové povolání jako každé jiné.²²²

Pokud nastane situace, kdy žena bude muset opustit své veřejné působení, neobejde se to, aspoň u některých typů žen, bez bolesti. Ženy pykničky a tvůrčí ženy by odchod z povolání nenesly nijak tragicky. Nejhůře by zvládaly odchod z veřejného působení organizátorky. Tyto ženy se nejlépe cítí v nadměrné činnosti, proto by z odchodu do domácnosti neměly radost. Potřebují veřejně působit, chtějí vidět práci s praktickými výsledky. Starat se jen o rodinu se jim zdá sobecké.²²³

²¹⁸DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělavců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940. s. 30.

²¹⁹Tamtéž. s. 32.

²²⁰DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 147–148.

²²¹Tamtéž. s. 149.

²²²Tamtéž. s. 152.

²²³Tamtéž. s. 153–155.

4. 9 Tvůrčí nadání

Tvůrčím nadáním se myslí mimořádné nadání, genialita.²²⁴ Veřejné mínění se spokojuje s mužským povrchním úsudkem, že ženu v rozletu zatěžuje „ženský úděl“. „Ženský úděl“ ovlivňoval i život Albíny Dratvové, např. na její cestě k habilitaci. Nakonec ho ale dokázala překonat, vyrovnat se mužům a některé dokonce předčít.

Ženská inteligence není tak mnohostranná jako mužská, ženské nadání se tříští do několika směrů. Na ženu jsou kladeny jiné společenské, sociální a rodinné požadavky a mnoho z nich naráží na mužské předsudky.²²⁵

Tvůrčí nadání se vyvíjí i u dospělých žen. Tvořivé nadání se projevuje jako pud, který pohání člověka k určitým úkonům. I když žena zná snad všechny fáze tvoření, není tím zaručeno, že její tvorba bude geniální, původní, průkopnická, tak jako je to nutné podle Dratvové uznat o mnohých pracích mužů.²²⁶

4. 10 Individualismus a citovost

Typicky ženskou vlastností je individualismus. I když dnes už žena pochopila význam kolektivu, zůstává v podstatě stále individualistkou. V klidných dobách je žena vždy jedincem, v neklidných dobách, např. v době války dovede být členem kolektivu.²²⁷

Příčinou individualismu žen je snad to, že žena byla po staletí „uzavřena“ v rodině. Obyčejné ženy jsou individualistky proto, že si nedokážou představit nadosobní cíl. Tvořivé ženy bývají individualistkami díky jejich zájmům, mají jich tolik, že už nemohou spolupracovat s dalšími lidmi. Nejméně je individualismem zatížena organizátorka, protože sdružuje ženy ke spolupráci.²²⁸

Albína Dratvová byla tvůrčí ženou a typickou individualistkou. Nejraději pracovala sama doma, kde ji nikdo a nic nerušil.

Život ženy je ovlivňován citovostí. Až v pozdějším věku je žena silnější, citově nezranitelná. Úplné vyhasnutí citu znamená konec jejích zájmů.²²⁹

Náladovost ženě vadí nejvíce v zaměstnání, především když je někomu podřízena. Žena se také nerada přizpůsobuje, čím je starší, je pro ni přizpůsobení těžší.²³⁰

²²⁴DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 156.

²²⁵Tamtéž. s. 158.

²²⁶Tamtéž. s. 163–164.

²²⁷Tamtéž. s. 129.

²²⁸Tamtéž. s. 131.

²²⁹Tamtéž. s. 138.

²³⁰Tamtéž. s. 139.

Ženě vyhovují lidé, kteří mají stálou povahu, jsou snášenliví, věrní, pevní v názorech, jednají nesobecky, rozhodně. Charakter je důležitější než vědomosti.²³¹

Žena oceňuje citově i knihy, filmy nebo divadelní hry. Ve škole důležité, aby učitel nebo učitelka působili na cit dívek, učí se pro osobnost učitele.

Láska je druhem dočasného oslabení rozumu, ochromení vůle a zvýšené činnosti citové.²³² Láska dělá ženu žádoucí, není-li už schopna, je konec jejího mládí. Podléhání lásce u žen je proto tak dokonalé, že nerozumí láskou jen sobecké zmocnění se milované osoby, nýbrž že u nich bývá spojena s city nesobeckými, chtějí pomoci druhému zachránit ho.²³³

Žena nedovede odloučit lásku od své práce, jako to dovede muž. Proto zamilovaná žena žárlí na práci muže, podezřívá ji z toho, že jí duševně odvádí muže.²³⁴

4. 12 Štěstí

Nejlepší odměnou za to, co děláme, je vnitřní spokojenost, štěstí. Štěstí nepřichází samo, toto pohádkové štěstí je jen částí skutečného, trvalého štěstí.

Dnešní žena má možnost o své štěstí bojovat jinými prostředky než ženy v dřívějších dobách. Je jinak vzdělána, má jiné možnosti uplatnit se a má větší schopnost podřízovat cit rozumu.²³⁵

Ke štěstí je nutná určitá míra sebezapření. Je třeba zbavit se marnivosti, ješitnosti, negativismu ve vlastní povaze, citu méněcennosti.²³⁶ K zábránám štěstí patří neschopnost podívat se na sebe kriticky a říci si, na co nestačíme.²³⁷

Prostředkem ke štěstí jsou také zájmy, které člověka přenesou přes chvíle pokleslosti. V dobách krizí žen a dívek se úsilí o štěstí podobá spíše pokusu o únik z dosavadního života.²³⁸

Ke štěstí můžeme dojít také tak, že poznáme své místo v životě a snažíme se k němu dospět. Důležité je také umět se podívat na své schopnosti a sám ocenit, co dovedu. Není dobré se podceňovat, nepřináší to štěstí.²³⁹

Tvořivé ženy se vyrovnávají samy se sebou prací. Uloží do ní všechny své nejistoty, svá utrpení.²⁴⁰

²³¹DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 141.

²³²Tamtéž. s. 142.

²³³Tamtéž. s. 144.

²³⁴Tamtéž. s. 145.

²³⁵Tamtéž. s. 171.

²³⁶Tamtéž. s. 174.

²³⁷Tamtéž. s. 176.

²³⁸Tamtéž. s. 177.

²³⁹Tamtéž. s. 181–182.

Zvláště pochopíme život i místo v něm, jestliže ho budeme chápat jako celek a pracovat pro tento celek. Je nutno zbavit se sobectví, zahledění do sebe, ohlédnout se kolem sebe, vidět a být schopen vcítit se do druhých a pomáhat, kde je potřeba. To je teprve práce pro celek, která dává štěstí.

Žena, žijící v rodině, má tento úkol pro celek obzvláště usnadněn. Pracuje pro celek, ale základní, pro svou rodinu. Zdaří-li se jí, aby přivedla své děti k práci pro další celky, aby se dovedly pro celek i obětovat, vykonala kus úctyhodné práce. V tomto případě se osobní štěstí matky rozšiřuje v štěstí nadosobní.²⁴¹

Duše dnešní ženy i Smutek vzdělanců byl veřejností i kritiky přijat velmi kladně.

Pavla Buzková²⁴² o knize *Duše dnešní ženy* napsala: „*Je to svou konkrétností dílko výjimečné, jaké v naší literatuře ještě nemáme. Autorka se v něm zajímá o celé rozpětí ženské duše*“.²⁴³

Robert Konečný²⁴⁴ v článku *Úvahy o dnešní ženě* napsal: „*Po mém soudu je na knize nejcennější to, že autorka dovedla udržet pravou míru, která nechce prostým čtenářům ani slevovat, ani je nudit. A tak vyšla knížka střízlivá, klidná a věcná, která nese zcela zřetelně pečeť autorčiny zápasů osobních i jejího okruhu zájmového*“.²⁴⁵

O *smutku vzdělanců* napsal např. Ferdinand Kratina²⁴⁶: „*Ve Svazcích úvah a studií vydala doc. A. Dratvová drobnou, ale hutnou a pronikavou studii o smutku vzdělanců. Nemá na zřeteli obecně psychologickou stránku, t. j. smutek, kterému podléhají lidé bez rozdílu společenských skupin. [...] Dratvové jde však o něco zcela jiného: o smutek vzdělanců, t. j. o smutek určitého kolektivu*“.²⁴⁷

²⁴⁰DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948. s. 183.

²⁴¹Tamtéž. s. 184–185.

²⁴²Pavla Buzková (1885-1949) byla významná česká divadelní kritička, esejistka, publicistka a prozaička.

²⁴³BUZKOVÁ, P. *Duše dnešní ženy*. In *Naše domácnost: časopis ústředí čs. hospodyň*, č. 19, roč. 2, 1. 10. 1947. s. 438.

²⁴⁴Robert Konečný (1906-1981) byl významný psycholog, prozaik a básník, vězněn gestapem za účast v protinacistickém odboji.

²⁴⁵KONEČNÝ, R. *Úvahy o dnešní ženě*. In *Svobodné noviny*. 11. 2. 1948.

²⁴⁶Ferdinand Kratina (1885-1944) byl český psycholog.

²⁴⁷KRATINA, F. Albína Dratvová: *Smutek vzdělanců*. In *Věstník pedagogický*, č. 1, roč. 19. leden 1941. s. 28.

5. Závěr

Tato bakalářská práce byla věnována ženské otázce, životu Albíny Dratvové a jejímu dílu souvisejícímu s ženskou otázkou. Na základě „vědeckého deníku“ a dalších písemností z osobního fondu byl představen život této významné filozofky přírodních věd. Práce nerozebírá dílo Albíny Dratvové, pouze shrnuje zásadní díla v jejím životopise a jako součást příloh uvádí vlastnoručně sepsanou bibliografii, jejíž originál patří do písemné pozůstalosti této vědkyně a je uložen v Masarykově ústavu a archivu Akademie věd České republiky. Tato práce shrnuje vývoj ženské otázky a představuje „dnešní“ ženu z pohledu Albíny Dratvové.

Práce byla rozdělena na tři hlavní části – Vývoj emancipačního hnutí v českých zemích, Albína Dratvová - „Květina ve stínu“ a Duše dnešní ženy.

V úvodní kapitole byl shrnut vývoj emancipačního hnutí v českých zemích. Důraz byl kladen především na počátky vzdělávání dívek, vstup žen na vysoké školy a „ženy ve vědě“. Tato kapitola popisuje dění a významné změny v postavení žen, které se dotkly a ovlivnily život Albíny Dratvové. K části, která se věnuje 19. a první polovině 20. století, byly využity např. publikace Mileny Lenderové, Jany Malínské nebo Dany Musilové. O vývoji ženských emancipačních snah po druhé světové válce nebylo vydáno zdaleka tolik publikací jako k dění v 19. a v první polovině 20. století. V této práci byla využita především publikace Denisy Nečasové a příspěvek Květy Jechové.

Tato práce představila život filozofky přírodních věd Albíny Dratvové, jedné z prvních deseti habilitovaných žen u nás. Shrnula studium Albíny Dratvové, nelehkou cestu k habilitaci a její vstup na „území mužů“ – akademickou půdu. Úryvky z „vědeckého deníku“ ukazují strach Albíny Dratvové z událostí roku 1948 a z toho, co bude dál, především co bude s jejími přednáškami a působením na univerzitě. Byly zde vyjmenovány i některé práce Albíny Dratvové. Během svého života napsala zhruba 370 prací – samostatných publikací, učebnic i příspěvků do tisku. Bibliografie²⁴⁸, kterou sepsala sama Dratvová, je součástí příloh, ve kterých jsou zařazeny i fotografie z fondu Albíny Dratvové.

Fond Albíny Dratvové není příliš obsáhlý, chybí v něm životopis, který byl pravděpodobně odcizen a důležitou součástí by jistě byly i dokumenty z posledních let života Albíny Dratvové, které strávila v Terezíně. Bohužel tyto dokumenty byly zničeny během stoleté povodně v roce 2002.

²⁴⁸Bibliografie pravděpodobně nebude zcela kompletní. Sama Dratvová k ní připsala poznámku „až na některé maličkosti“.

Zajímavý pohled na život Albíny Dratvové by jistě také přinesl soukromý deník, který si tato vědkyně psala. V roce 1929 ho však sama Dratvová spálila, jeho obsah se jí zdál bezcenný.

Závěrečná kapitola práce vychází z publikace Albíny Dratvové *Duše dnešní ženy* a spisku *Smutek vzdělců*. *Duše dnešní ženy* byla jednou z nejpopulárnějších publikací Dratvové. Popisuje „dnešní“ ženu, tedy ženu doby Albíny Dratvové, která má díky emancipaci řadu nových možností. Dratvová vytvořila typologii žen na základě jejich nadání, v knize pak přibližuje vlastnosti a chování těchto typů v různých životních situacích. Často se zaměřuje na ženy „tvůrčí“. Tento typ je Dratvové nejbližší, protože i ona je tvůrčí ženou.

Spisek *Smutek vzdělců* byl zakomponován do kapitoly o smutku a krizi žen, protože, jak Dratvová ve spisku napsala: „*Smutek vzdělců není jediný [...] je jen jedním smutkem svého druhu*“.

Tato práce shrnula vývoj emancipačního hnutí žen v českých zemích od konce 19. století až do 60. let 20. století. Práce se věnuje i emancipaci žen v období, o kterém zatím nevyšlo mnoho publikací, tedy období druhé poloviny 20. století. Představila život významné prvorepublikové filozofky přírodních věd Albíny Dratvové, které dosud nebyla věnována žádná publikace. Dílo Albíny Dratvové by si jistě také zasloužilo podrobné zpracování, kterému se tato práce vzhledem k tématu nevěnuje. V souvislosti s ženskou otázkou byla představena populární publikace Albíny Dratvové, ve které ženy její doby našly mnoho cenných rad a muži díky ní možná alespoň částečně pronikli do „ženských duší“.

6. Resumé

This bachelor thesis is devoted to philosopher of science Albína Dratvová and women's issues. This thesis is divided into three chapters – *Vývoj emancipačního hnutí v českých zemích*, *Albína Dratvová - „Květina ve stínu“* a *Duše dnešní ženy*.

The bachelor thesis summarizes the development of women's emancipation in the Czech lands from the end of 19th century to the sixties of 20th century. There is something about beginnings of women's education, first professions, right to vote and first women-politicians and women-scientists in this thesis.

This bachelor thesis presents eminent, but not well known, philosopher of science Albína Dratvová. Albína Dratvová was one of first ten habilitated women in the Czech lands. The chapter *Albína Dratvová - „Květina ve stínu“* is Dratvová's biography. There is written about her studies, her job as a high school teacher and then as a college teacher. Many details about her scientific works isn't in this bachelor thesis. There are only listed the most important works of Albína Dratvová and there is her bibliography at the end of this bachelor thesis.

The most important facts about Albína Dratvová's life we can get from her „scientific diary“. She wrote it from 1921 to 1961. The original's diary is deposited in Masarykův ústav a archiv Akademie věd České republiky in Prague. There is also a personal fund of this philosopher of science. Some photos of Albína Dratvová and her parents and friends are in this fund. These photos was used at the end of this thesis.

This bachelor thesis brings Albína Dratvová's view of women's issue and introduces a woman of the First Republic from the perspective of Albína Dratvová. The part about woman of the First Republic is based on Albína Dratvová's book *Duše dnešní ženy* and work *Smutek vzdělanců*. *Duše dnešní ženy* was the most popular book of this philosopher. This book describes „today's woman“ – woman of Albína Dratvová's epoch, woman, who has many new opportunities thanks the emancipation. Albína Dratvová in this book describes three types of women – „women-organizer“, „creative women“ and women, that she calls „pykniky“. Then she shows them in various life situations. Dratvová writes the most often about „creative women“, because this type she knows very well, because she is the „creative women“. The work *Smutek vzdělanců* is part of chapter about women crisis.

This bachelor thesis shows life of intellectual woman of the First Republic. It's based on Albína Dratvová's life and her work about women and women emancipation's.

7. Prameny a literatura

Prameny

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České Republiky, fond: Albína Dratvová

BUZKOVÁ, P. Duše dnešní ženy. In *Naše domácnost: časopis ústředí čs. hospodyň*, č. 19, roč. 2, 1. 10. 1947. s. 438.

DRATVOVÁ, A. *Deník 1921-1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6.

DRATVOVÁ, A. *Duše dnešní ženy*. 2. vydání. Praha, 1948.

DRATVOVÁ, A. Smutek vzdělanců. In *Svazky úvah a studií*, č. 38. Praha, 1940.

KONEČNÝ, R. Úvahy o dnešní ženě. In *Svobodné noviny*. 11. 2. 1948.

KRATINA, F. Albína Dratvová: Smutek vzdělanců. In *Věstník pedagogický*, č. 1, roč. 19, leden 1941. s. 28.

LAUBOVÁ, S. Žena na území mužů. In *Příloha Národní práce*, 16. 2. 1941, s. 4.

PODANÝ, V. Albína Dratvová a její deník. In *Dějiny a současnost*, 1995, č. 2, roč. 17, ISSN 0418-5129.

POPELOVÁ, J. Za filosofkou Albínou Dratvovou – Bibliografie prací A. Dratvové. In *Filosofický časopis*, 1970, č. 4, roč. XVIII.

Literatura

BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

ČÁPOVÁ, K. A. - LEŠTINOVÁ, Z. - HECZKOVÁ, L. Předmluva. In DRATVOVÁ, A. *Deník 1921 – 1961: SCIENTIFIC DIARY*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1696-6.

GABRIEL, J. et al. *Česká filozofie ve 20. století: směry, osobnosti, problémy*. 1. díl. Brno, 1995. ISBN 80-210-1222-6.

HARTL P. – HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HORSKÁ, P. Jak se vědecké bádání v Čechách stalo povoláním přístupným i ženám. In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199.

HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-380-0.

JECHOVÁ, K. Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému. In TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (ed.). *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, 2008. ISBN 80-7285-93-8.

LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha, 1999. ISBN 80-204-0737-5.

LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. et al. (edd.). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.

MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri), ISBN 80-86429-42-3 (Slon).

MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky národního shromáždění Československé republiky 1918 –1939*. Hradec Králové, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.

NEČASOVÁ, D. „*Buduj vlast – posilíš mír!*“: „*Ženské hnutí*“ v českých zemích 1945–1955. (Dizertační práce). Brno, 2009.

NEUDORFLOVÁ, M. L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha, 1999. ISBN 80-902622-2-8.

OATES-INDRUCHOVÁ, L. (ed.). *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha, 1998. ISBN 80-85850-67-2.

POUSTA, Z. *Ženy nebudají jinak!* In POKORNÁ, M. (ed.). *Práce z dějin vědy*. Svazek 3. Praha, 2002. ISBN 80-7285-0150-6. ISSN 1213-1199.

SZOPOVÁ, E. *Dvě české političky-novinářky: Božena Viková Kunětická a Františka Plamínková*. (Diplomová práce). Brno, 2011

Internetové zdroje

KOSATÍK, P. *Květina ve stínu Albína Dratvová*. Univerzita Karlova v Praze: i-FORUM, 9. 11. 2009 [cit. 2012 – 04 – 17]. URL: < <http://www.cuni.cz/IFORUM-8109.html>>.

ŠTEFKOVÁ, M. *Ženy v literatuře 19. století aneb počátky ženské emancipace*. 16. 8. 2008. [cit. 2012 – 11 – 27]. URL: < <http://www.meredit.cz/content/view/507/76/>>.

ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy ve vědě v letech 1840-1989*. 5. 3. 2008. [cit. 2012 – 05 – 14]. URL: < <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

8. Seznam příloh

1. Bibliografie Albíny Dratvové

Bibliografie sestavená Albínou Dratvovou je uložena v Masarykově ústavu a archivu Akademie věd České republiky v Praze. Albína Dratvová během svého života napsala zhruba 370 prací – 18 samostatných knižních publikací včetně 6 učebnic, 343 příspěvků do tisku z let 1921-1959 a několik tištěných přednášek.

2. Obrazová příloha

Fotografie použité v příloze pocházejí z osobního fondu Albíny Dratvové, který je uložen v Masarykově ústavu a archivu Akademie věd České republiky v Praze.

Seznam vyobrazení:

Obr. 1: Hana Dratvová, matka Albíny Dratvové.

Obr. 2: Václav Dratva, otec Albíny Dratvové.

Obr. 3: Albína Dratvová s matkou, 1894.

Obr. 4: Albína Dratvová na maturitní fotografii z roku 1911.

Obr. 5: Index Albíny Dratvové.

Obr. 6: Albína Dratvová, 1927.

Obr. 7: Reprezentační ples Spolku posl. přírodních věd, 1938.

Obr. 8: Albína Dratvová v kurzu vaření, 1943.

Obr. 9: 50 let od učitelské zkoušky z dospělosti, 1961. Albína Dratvová dole třetí zleva.

1. Bibliografie Albíny Dratvové

1919

Weitsch: Die Sozialisierung des Geistes. (První, ale nepodepsaný referát) In *Budoucno*, 1919.

1920

Čáda: Etika individuální. In *Atheneum*, 1920.

1921

O stavech podvědomých a Freudově psychoanalýze (1. samostatná publikace). In *Cyklus přednášek o lidské duši*, č. 4, 1921.

Souček: Problém vůle. In *Ruch filosofický I*, 1921.

Táž kniha. Referát se stanoviska střední školy, Střední škola, 1921.

Několik knih o Dostojevském. In *Ruch filosofický I*, 1921.

Souček: Problém psychofysický. In *Ruch filosofický II*.

1922

Rignano: The new theory of sleep and dreams. In *Ruch filosofický II*, 1922.

Císař: Einsteinův princip relativity. (Referát o této přednášce). In *Ruch filosofický II* a *Česká mysl*, 1922.

Trnka: Problém individua. (Referát o této přednášce). In *Věstník Jednoty filosofické, Ruch filosofický* a *Česká mysl*.

J. L. Fischer: Filosofie, její podstata a problémy. In *Ruch filosofický II*, 1922.

Forster: Theorie barevného vidění. (Referát o této přednášce). In *Věstník Jednoty filosofické, Ruch filosofický II*. a *Česká mysl*, 1922.

Faukner: Celulární myšlení a problém podvědomí. In *Ruch filosofický II*, 1922.

Vik: O logicismu. In *Ruch filosofický II*, 1922.

Přednáška O původu mravních norem. In *Ruch filosofický II*, 1922.

1923

Schleich: Problém smrti. In *Ruch filosofický III*, 1923.

Metodologie matematiky. In *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*, roč. LIII, 1923.

Forster: Okultní úkazy a jejich psychologický výklad. In *Ruch filosofický III*, 1923.

Theurer: Thermodynamika a život. (Referát o této přednášce). In *Ruch filosofický, Věstník Jednoty filosofické* III, 1923.

Novotný: Sokratovo daimonion. (Referát o článku). In *Ruch filosofický* III, 1923.

Bacon: Nové organon. In *Ruch filosofický* III, 1923.

Stuchlík: Ochrana proti duševním chorobám. In *Ruch filosofický* IV.

Masarykův slovník:

- 1) Du Bois Reymond
- 2) Atlantis nova
- 3) Automatism
- 4) Averroes
- 5) Avicenna
- 6) Lubbock /Avebury/

1924

Vajtauer: Lidská duše. In *Ruch filosofický* 1924.

Positivism ve fysice. (Autoreferát o přednášce) In *Ruch filosofický* III a *Česká mysl*, 1924.

Positivism ve fysice. (Samostatná publikace). Jednota českých matematiků a fysiků, 1924.

Wundt: Úvod do psychologie. In *Ruch filosofický* IV, 1924.

Tumarkin: Prolegomena zu einer Wissenschaftlichen Psychologie. In *Ruch filosofický* IV, 1924.

Šilháček: Filosofická propedeutika. In *Ruch filosofický* IV, 1924.

Kant: Myšlenky k všeobecným dějinám ve světoobčanském smyslu! In *Ruch filosofický* IV, 1924.

Masarykův slovník:

- 1) Bolzano
- 2) cit
- 3) Bulova
- 4) Buchner
- 5) Buridan
- 6) Beda Venerabilis
- 7) Baynes
- 8) Maine de Biran

9) Bias

10) Blaho

11) Buckle

Stuyvaert: Introduction a la méthodologie mathématique. In *Ruch filosofický* IV.

1925

Maine de Biran: Mémoires sur les perceptions obscures. In *Ruch filosofický* V, 1925.

Nef: W. Wundt's Philosophie. In *Ruch filosofický* V, 1925.

O tajích podvědomí. (Samostatná publikace) Chvilky sv. 153/ 9.

Brantano: Psychologie vom empirischen Standpunkt. In *Ruch filosofický* V, 1925.

Coué: Léčba pomocí vědomé autosugesce. In *Ruch filosofický* V, 1925.

Forster: Theorie barevného vidění. In *Ruch filosofický* V, 1925.

1926

Pelikán: Logika a etika záporu. In *Ruch filosofický* V.

K 70. narozeninám Freudovým. In *Národní listy*, 17. 5. 1926.

J. L. Fischer: O pravdách a filosofech. In *Nové Čechy*, 1926.

Logika. (Část vědoslovná) Sfinx, Škola vševědná sv. 7, 18. září 1926.

O překladech z psychoanalytické literatury. In *Kmen* I, 2.

Saudek: Vědecká grafologie. In *Ruch filosofický* VI.

Forster: Duševní choroby a jejich léčení. In *Ruch filosofický* VI.

1927

DRATVOVÁ A. – FAHOUN L. *Psychologie*, 2. vydání. Unie, 1927.

Fr. Krejčí: Psychologie vůle. In *Ruch filosofický* 1927.

Čeněk: Střední škola. In *Filosofie* I, 1927.

1928

Úvod do filosofie pro reálky a reformní reálná gymnasia. Unie, 1928

O volbě mezi matematikou a fyzikou. In *Věstník českých profesorů*, roč. 35.

Váňa: Psychotechnika a Vlček: Průvodce do života. In *Věstník pedagogický* VI.

Sochor – Josef Fischer: Mravnost na střední škole. (Referát o přednášce). In *Věstník pedagogický* VI.

1929

Středoškolské učebnice profesora Krejčího. In *Sborník na počest 70. narozenin Fr. Krejčího*, září 1929.

Mládek: Přehled dějin filosofie a jejích systémů. In *Věstník pedagogický VII*.

Saudek: Experimentální grafologie. In *Filosofie II*.

Saudek: Experimentální grafologie. In *Věstník pedagogický VII*.

Macků: Fysika. In *Filosofie II*.

Polemika s Em. Chalupným. In *Ruch filosofický VII*.

Lancová – Trnka: Psychologie ženy. In *Filosofie II*.

Přednáška o reformě vyučování filosofické propedeutice na I. sjezdu profesorů, filosofů, filologů a historiků. In *Sjezdový věstník*.

Fysikální praktikum. In *Věstník pedagogický VII*.

Štěpánek: Nauka o teple. In *Věstník pedagogický VII*.

1931

Problém kauzality ve fyzice (Habilitační spis). Česká akademie věd a umění, 1931.

1932

Překlad Logiky pro střední školy do maďarštiny – Dr. Jos. Hudec.

Klasická a moderní fyzika. In *Index*, IV. roč., seš. 3.–5.

Psychologie pro VII. tř. všech gymnasijských typů. Čsl. grafická Unie, 1932.

Filosofie. In *Encyklopedie československé mládeže*, roč. V., seš. 2–5.

Předmět a úkoly filosofie přírodních věd. In *Česká mysl*, roč. XXVIII., str. 321–332.

1933

Reforma vyučování filosofické propedeutice. In KOZÁK J. – DRATVOVÁ A. – FISCHER J. L. *Filosofie a školy*. Čin, 1933.

Překlad Psychologie do slovenštiny – Jozef Janko.

Překlad Logiky do slovenštiny – Jozef Janko.

Překlad Psychologie do maďarštiny – Dr. Jos. Hudec.

1934

Descartesova Nauka o metodě. In *Národní listy*, 28. 3. 1934.

Edmund Husserl. In *Národní listy*, 10. 4. 1934.

Platónův Sofistés. In *Národní listy*. 23. 4. 1934.
Za prof. Dr. F. Krejčím. In *Národní listy*. 26. 4. 1934.
Za prof. Janem N. Kaprasem. In *Národní listy*. 16. 6. 1934.
Einsteinův světový názor. In *Národní listy*. 17. 6. 1934.
Nové překlady z Platona. In *Národní listy*, 5. 7. 1934.
Sluneční stát. In *Národní listy*. 23. 8. 1934.
VIII. mezinárodní filosofický sjezd v Praze. In *Národní listy*. 10. 8. 1934.
Do XXX. ročníku České mysli. In *Národní listy*. 28. 8. 1934.
VIII. mezinárodní filosofický sjezd v Praze. In *Národní listy*. 1. 9. 1934.
Heuristické předpoklady fyzikálního bádání. In *Spisy vydávané přírodovědeckou fakultou university Karlovy v Praze*, 1934.
K dějinám české filosofie. In *Národní listy*, 22. 9. 1934.

1935

In memoriam Františka Drtiny. In *Národní listy*, 15. 1. 1935.
Nejmasarykovštější kniha. In *Národní listy*, 17. 1. 1935.
Lutherův odkaz. In *Národní listy*, 27. 2. 1935.
Masarykův duch a čin. In *Národní listy*, 7. 3. 1935.
800. výročí nejslavnějšího středověkého židovského filosofa. In *Národní listy*, 30. 3. 1935.
Málo známá studie Masarykova. In *Národní listy*, 4. 4. 1935.
Rozhovor o nesmrtnosti. In *Národní listy*, 8. 6. 1935.
Noetické základy Masarykova jednání a myšlení. In *Národní listy*, 27. 6. 1935.
Mezinárodní sjezd pro vědeckou filosofii. In *Národní listy*. 3. 9. 1935.
K bibliografii české filosofie. In *Národní listy*. 13. 9. 1935.
Do XI. ročníku Ruchu filosofického. In *Národní listy*. 20. 9. 1935.
K 75. výročí úmrtí Arthura Schopenhauera. In *Národní listy*. 21. 9. 1935.
Metodologie fyziky. In *Doplňky k Ottovu slovníku naučnému*, svazek IV., str. 208.
K návštěvě Edmunda Husserla v Praze. In *Národní listy*. 5. 11. 1935.
Edmund Husserl zblízka. In *Národní listy*. 19. 11. 1935.

1936

Prospěje náboženství civilizaci? In *Národní listy* 4, 1. 1. 1936.
Zmatky v pojmech dnešní doby. In *Národní listy*, 5. 2. 1936.
Jedna tvář moderní psychologie. In *Národní listy*, 11. 3. 1936.

Čtyři sta let díla Institutio religionis Christianae. In *Národní listy*, 18. 3. 1936.
Člověk, jaký jest. In *Národní listy*, 30. 4. 1936.
Filosofie pro nejvyšší třídu středních škol. Unie, 1936. 198 s.
K osmdesátým narozeninám Freudovým. In *Národní listy*, 6. 5. 1936.
Bolzanův Nejlepší stát. In *Národní listy*, 14. 5. 1936.
Druhý mezinárodní sjezd pro jednotu vědy. In *Národní listy*, 13. 6. 1936.
Za Mořicem Schlickem. In *Národní listy*, 24. 6. 1936.
Hana Dratvová. In *Naše maminky I*, 1936.
Přirozený svět. In *Národní listy*, 18. 7. 1936.
První filosofie řeči. In *Národní listy*, 7. 8. 1936.
O aplikabilitě matematiky. In *Spisy vydávané přírodovědeckou fakultou university Karlovy*. Praha, 1938. 78 s.
Filosofické základy pedagogiky. In *Národní listy*, 16. 9. 1936.
Statistika a noetika. In *Národní listy*, 10. 10. 1936.
Filosofie z jiného světa. In *Národní listy*, 18. 11. 1936.
Psychologie. In *Encyklopedie československé mládeže VII*, 1936, s. 196–201.
Správné myšlení. In *Encyklopedie československé mládeže VII*, 1936. s. 201–205.
Chvála Erotu. In *Národní listy*, 10. 12. 1936.
Příspěvek k anketě: Národu – národní kulturu. In *Národní listy*, 24. 12. 1936.
Klasická kniha freudismu v češtině. In *Národní listy*, 30. 12. 1936.

1937

Šťastní psychotechnikové! In *Národní listy*, 10. 1. 1937.
Pedagogická encyklopedie. In *Národní listy*, 4. 2. 1937.
Břetislav Foustka pětasedmdesátníkem. In *Národní listy*, 4. 2. 1937.
Nový pozitivismus. In *Tak*, I. roč., 3. sešit, s. 68. (Článek předělán redaktorem Malým)
Škola dialektiky. In *Národní Listy*, 1. 4. 1937.
Filosofie na českých středních školách. Z ministerských pramenů. *Česká mysl XXXII*, s. 145–161.
Actes du kongres international de philosophie scientifique. *Česká mysl XXXII*, s. 249–251.
Příspěvek k anketě Pedagogická příprava středoškolských profesorů. In *České slovo*, 5. 5. 1937.
Filozofia. Praha, Unie, 1937. Přel. Jozef Janko.
Materialistická kritika výchovy. In *Národní listy*, 11. 6. 1937.

Psychoanalytické chorobopisy. In *Národní listy*, 23. 6. 1937.
Dva filosofické sjezdy. In *Národní listy*, 3. 8. 1937.
Bydžovský Bohumil. In *Pedagogická encyklopedie*.
Filosofická propedeutika. In *Pedagogická encyklopedie*.
Smysl středoškolské reformy. In *Národní listy*, 25. 8. 1937.
Myšlenková průprava u T. G. Masaryka. In *Národní listy*, 14. 9. 1937.
Česká rukověť logiky. In *Národní listy*, 22. 9. 1937.
Sté výročí narozenin Josefa Durdíka. In *Národní listy*, 15. 10. 1937.
Noetika Františka Mareše. In *Národní listy*, 20. 10. 1937.
Příčinnost v přírodních vědách. In *Ottův slovník naučný nové doby*.
Králova Československá filosofie. In *Národní listy*, 27. 11. 1937.
Člověk, tvor neznámý. In *Národní listy*, 3. 12. 1937.

1938

Filosofující přírodovědci. In *Národní listy*, 4. 1. 1938.
Etika Nikomachova. In *Národní listy*, 8. 1. 1938.
Pedagogická encyklopedie. In *Národní listy*, 30. 1. 1938.
Sociologie dnešní inteligence. In *Národní listy*, 1. 2. 1938.
Pedagogika a světový názor. In *Národní listy*, 6. 2. 1938.
Traktát proti prozřetelnosti. In *Národní listy*, 16. 2. 1938.
Psychotechnická vyšetřování žactva. In *Národní listy*, 18. 2. 1938.
Jak Arnošt Mach stavěl svět. In *Národní listy*, 20. 2. 1938.
K 150. výročí narození Arthura Schopenhauera. In *Národní listy*, 22. 2. 1938.
Logika. In *Pedagogická encyklopedie*, díl II. s. 69–72.
K reformě střední školy. In *Národní listy*, 13. 3. 1938.
Současné psychologické směry. In *Národní listy*, 29. 3. 1938.
Krise pokroku. 7. 4. 1938.
K novým osnovám filosofie. In *Národní listy*, 17. a 21. 4. 1938.
K úmrtí Edmunda Husserla. In *Národní listy*, 4. 5. 1938.
Výstraha z Erasma Rotterdamského. In *Tak*. roč. 2, č. 3.
Ve stínech zítřka. In *Národní listy*, 27. 5. 1938.
Americká sociologie. In *Národní listy*, 13. 7. 1938.
Sociologie výchovy. In *Národní listy*, 24. 7. 1938.
Úvahy J. B. Kozáka. In *Národní listy*, 4. 8. 1938.

O vzdělání a výchově. In *Národní listy*, 21. 8. 1938.
Pud bojový. In *Národní listy*, 15. 9. 1938.
Filosofovo zpytování svědomí. In *Národní listy*, 27. 9. 1938.
Nová střední škola. In *Národní listy*, 27. 10. 1938.
Platonova nauka o duši a kráse. In *Národní listy*, 10. 11. 1938.
Zřetele v nové střední škole. In *Národní listy*, 4. 12. 1938.
K padesátce Tomáše Trnky. In *Národní listy*, 9. 12. 1938.
Památce Františka Čády. In *Národní listy*, 14. 12. 1938.

1939

Freudův výklad snů. In *Národní listy*, 6. 1. 1939.
Mlýny bez duše. In *Národní listy*, 8. 1. 1939.
Druhý díl pedagogické encyklopedie. In *Národní listy*, 5. 2. 1939.
Odkaz Machův. In *Česká mysl*, roč. 1934, s. 8–24.
Návrat k Pascalovi. In *Národní listy*, 19. 2. 1939.
Philipp Frank: Rozvrat mechanistické fyziky. In *Česká mysl*, roč. 1934, s. 107–109.
Freud a surrealismus. In *Tak*, roč. II., s. 301. (Celé předělal R. I. Malý)
Nutnost formálního vzdělání. In *Národní listy*, 5. 3. 1939.
Filosofie na přírodovědecké fakultě. In *Národní listy*, 2. 4. 1939.
Úkoly české filosofie. In *Národní listy*, 16. 4. 1939.
Marx a Řím. In *Národní listy*, 30. 4. 1939.
Campanellova utopie. In *Národní listy*, 21. 5. 1939.
K čemu se hodíte? In *Národní listy*, 4. 6. 1939.
Recepty na úspěšné jednání. In *Národní listy*, 25. 6. 1939.
Traktát o logice. In *Ženský obzor*, roč. 30, č. 5, 1939.
Ruch filosofický. In *Národní listy*, 2. 7. 1939.
Únik do světa idejí. In *Národní listy*, 8. 7. 1939.
Erkenntnis. In *Národní listy*, 12. 7. 1939.
Výchova politika. In *Národní listy*, 13. 9. 1939.
Zatímní učebné osnovy pro střední školy. In *Národní listy*, 22. 10. 1939.
Tři ženské typy. (Silně cenzurováno v tisku, v rozhlase nikoli). In *Ženský obzor*, roč. XXX, č. 6.
Hledání opory. In *Národní listy*, 29. 10. 1939.
Planckova filosofie. In *Spisy vydávané přírodovědeckou fakultou university Karlovy*, č. 169.

Ženská a mužská logika. In *Ženský obzor*, roč. XXX, 1939.

Pedagogická encyklopedie. In *Národní listy*, 27. 11. 1939.

1940

Věda a víra u Komenského. In *Národní listy*, 6. 1. 1940.

Filosofie a přírodovědecké poznání. Praha, Česká grafická Unie, 1939. s. 319.

O středoškolském studentu. In *Národní listy*, 18. 2. 1940.

Příčiny „částečného“ vědění. In *Národní listy*, 19. 3. 1940.

Biologovo zamyšlení nad životem. In *Národní listy*, 31. 3. 1940.

Základy obecné pedagogiky. In *Národní listy*, 7. 4. 1940.

Na paměť Josefa Kratochvíla. In *Národní listy*, 9. 4. 1940.

Do 31. ročníku Ženského obzoru. In *Národní listy*, 14. 4. 1940.

Vyšší cíle a nadosobní hodnoty. In *Časopis pro občanskou a tělesnou výchovu*, roč. V. /XVII/ č. 4, s. 51–54.

Sokrates, vychovatel národa. In *Národní listy*, 5. 5. 1940.

Studentské sebevraždy. In *Věstník pedagogický*, roč. 18, č. 3, s. 73–81.

Prospěch ve škole a úspěch v povolání. In *Národní listy*, 4. 6. 1940.

Premianti. S ilustracemi. In *Národní listy*, 16. 9. 1940.

O ženské povídavosti a mužské mlčenlivosti. In *Ženský obzor*, roč. 31, s. 55–57.

Středoškolské učebnice a samoučení. In *Národní listy*, 7. 7. 1940.

K věrouce církve českomoravské. In *Národní listy*, 2. 8. 1940.

Zkušební řád pro německé středoškolské profesory. In *Národní listy*, 18. 8. 1940.

Mládí a stáří. In *Národní listy*, 29. 9. 1940.

O lidech kladných, záporných a uhýbavých. In *Národní listy*, 20. 10. 1940.

Smutek vzdělců. In *Svazky úvah a studií*. č. 38. Praha, Petr. s. 32.

Sedmdesátka J. J. Lapšina. In *Národní listy*, 8. 11. 1940.

Praktická etika sv. Ignáce z Loyoly. In *Národní listy*, 10. 11. 1940.

K anketě Slovo - nástroj myšlení. In *Národní listy*, 24. 12. 1940.

Dvě metodiky chemie. In *Národní listy*, 24. 12. 1940.

Sloh české školy. In *Pedagogický věstník*, roč 18, č. 10, s. 310–312.

1941

Filosofie očima biologovými. In *Národní listy*, 2. 2. 1941.

Odpověď čtenářů a čtenářům Smutku vzdělců. In *Svazky*. Praha, Petr. č. 48.

Filosof pascalovského ražení. In *Národní listy*, 2. 3. 1941.
Zápisy filozofa – císaře. In *Národní listy*, 16. 3. 1941.
O Heglově filozofii. In *Národní listy*, 13. 4. 1941.
Hans Driesch zemřel. /1867-1941/. In *Národní listy*, 22. 4. 1941.
Premianti. In *Věstník pedagogický*, roč. 19, s. 225–234.

Národní listy byly zastaveny, Albína Dratvová přešla do Národní politiky.

Bohatý život. (Votočková-Lauermannová). In *Národní politika*, 19. 11. 1941.
Věční úředníci. In *Národní politika*, 12. 12. 1941.

1942

Etika tvůrčí práce. Bibliotéka Henriáda, č. 275–282, stran 129.
Nová morálka práce. In *Národní politika*, úvodník, 21. 2. 1942.
Nejednotnost ve výchově. In *Věstník pedagogický*, roč. 20, č. 1, s. 9–20.
Nad Komenského knihou knih. In *Žena a domov*, roč. I., s. 33.
Země, planeta neznámá. In *Národní politika*, 29. 3. 1942.
Galileo Galilei. In *Česká mysl*, roč. 36, s. 1–7.
Röntgen. In *Národní politika*, 19. 4. 1942.
Vítězství práce. In *Národní politika*, 2. 5. 1942.
Rady čtyřicetiletým. In *Národní politika*, 14. 6. 1942.
Herder a příroda. In *Národní politika*, 21. 6. 1942.
O lidských typech. In *Národní politika*, 28. 6. 1942.
Biologický úděl ženy. In *Národní politika*, 3. 8. 1942.
Jak zaměřit dívčí výchovu? In *Žena a domov*, roč. 1942, č. 7–8.
Dramatisovaná matematika. In *Národní politika*, 7. 9. 1942.
Matematické myšlení. In *Národní politika*, 9. 11. 1942.
Rodina a škola. In *Žena a domov*, roč. XI, č. 11, s. 180.
Zápisky. In *Kalendář paní a dívek českých 1942/3*.
O vnitřním klidu. In *Kalendář paní a dívek českých 1942/3*.
Isaac Newton. In *Česká mysl*, roč. 36, s. 179–186.
Raneček. In *Národní politika*, 21. 12. 1942.
Dar žen k novému roku. In *Národní politika*, 21. 12. 1942.
Okouzlené pohledy do nebe. In *Národní politika*, 28. 12. 1942.

1943

- Knihy životní moudrosti. In *Národní politika*, 10. 5. 1943.
- Vychovatelská abeceda. In *Národní politika*, 17. 5. 1943.
- Z technologie kaučuku. In *Národní politika*, 17. 6. 1943.
- Tvoření osobnosti dítěte. In *Časopis pro školní výchovu*, roč. 20, 1943. č. 5–6, s. 67–70.
- O duši věcí. (Rozhlasová přednáška) In *Žena a domov*, XII. roč., č. 6, s. 94–97.
- Diabetická kuchařka. In *Národní politika*, 3. 7. 1943.
- Síla zájmů. In *Žena a domov*. roč. 12, č. 7, s. 117–120.
- Sto let principu o zachování energie. In *Česká mysl*, roč. 37, s. 96.
- Rok Kopernikovských oslav. In *Česká mysl*, roč. 37, s. 96.
- Gino Loria: Galileo Galilei. In *Česká mysl*, roč. 37, s. 104.
- Národohospodářská výchova dívek. In *Věstník ženského školství odborného*, roč. XXX, č. 8, s. 49–51.
- Národohospodářská výchova dívek. (Rozhlasový projev) In *Časopis pro školní výchovu*, září, 1943.

1944

- Žena a doby. In *Žena a domov*, 13, č. 1, s. 2–4.
- Příklad přírodovědců. In *Český zápas*, XXVII, č. 5, s. 18.
- Zrání charakteru. In *Věstník ženského školství odborného*, roč. XXXI, s. 3.
- Filosofické záběry z exaktních věd. In *Česká mysl*, roč. 37, s. 159.
- Pohledy na práci přírodovědce. In *Praha v týdnu*, roč. V, č. 12.
- Ferdinand Kratina: Osobnost. In *Praha v týdnu*, roč. V, č. 14.
- Gustav Büscher. Možné i nemožné ze všech oborů vědy. In *Praha v týdnu*, roč. V, č. 16.
- Co hledá mládež v knihách. In *Žena a domov*. roč. XIII, č. 4, s. 58–60.
- Logika a lidé*. Bibliotéka Henriada, č. 299-307ab. s. 128.
- Záběry z přírodních věd. In *Česká mysl* 19, roč. 38, s. 68.
- Behm. Příroda rozdává radost. In *Praha v týdnu*. roč. V, č. 32.
- J. O. Novotný. Brána svědomí. In *Praha v týdnu*, roč. V, č. 35.
- Žena – uchovatelka hodnot. In *Žena a domov*, roč. XIII, č. 9, s. 158–160.

1945

- Služebnost vzdělanců. In *Svobodné noviny*, 24. 10. 1945.
- Jednota filosofická zahájila. In *Svobodné noviny*, 28. 11. 1945.

Dobrý rys. In *Svobodné noviny*, 7. 12. 1945.

Metafysický smysl rodiny. In *Mladý život*, roč. I., č. 2, s. 22.

TGM a dnešek. In *Svobodné noviny*, 27. 12. 1945.

1946

Pokus o synthesu vědění. In *Svobodné noviny*, 18. 1. 1946.

Jací dnes jsou. In *Svobodné noviny*, 25. 1. 1946.

Úkoly české filosofie. In *Svobodné noviny*, 5. 2. 1946.

Vše jako u nás. In *Svobodné noviny*, 7. 2. 1946.

Přeplněné posluchárny. In *Svobodné noviny*, 8. 3. 1946.

Přepěštěné děti. In *Naše domácnost*, roč. I., č. 7, s. 89.

Jednota filosofická k oslavě TGM. In *Svobodné noviny*, 12. 3. 1946.

Filosofie v zrcadle katalogů. In *Svobodné noviny*, 26. 3. 1946.

Peníze dříve a dnes. In *Mladý život*, roč. I., č. 5, březen 1946.

Typy našich studentů. In *Svobodné noviny*, 26. 4. 1946.

Filosofická příručka pro politiky. In *Svobodné noviny*, 4. 5. 1946.

Nové osnovy filosofické propedeutiky. In *Svobodné noviny*, 16. 5. 1946.

Přepěštěné děti. In *Mladý život*, roč. I., č. 6, s. 75–77.

Miroslav Fendrych: Přírodní vědy. In *Česká mysl*, roč. 39, s. 127–130.

Dialektická metoda v přírodních vědách. In *Svobodné noviny*, 9. 6. 1946.

Nový překlad Aristotelovy Metafysiky. In *Svobodné noviny*, 16. 6. 1946.

Svobodný XXXIX ročník České mysli. In *Svobodné noviny*, 20. 6. 1946.

K psychologii němectví. In *Svobodné noviny*, 3. 7. 1946.

Potřeba kázně. In *Mladý život*, roč. I., č. 7, s. 93.

Písenné projevy našich studentů. In *Svobodné noviny*, 23. 8. 1946.

O současné české filosofii. In *Svobodné noviny*, 21. 9. 1946.

Francouzská filosofická návštěva v Praze. In *Svobodné noviny*, 15. 10. 1946.

O nový světový názor. In *Svobodné noviny*, 30. 10. 1946.

Rozchvácené knihovny. In *Svobodné noviny*, 1. 11. 1946.

J. B. S. Haldane. Marxistická filosofie a přírodní vědy. In *Česká mysl*, ročník XL, s. 103.

1947

O právu na práci. In *Svobodné noviny*, 1. 2. 1947.

K úmrtí Břetislava Foustky. In *Svobodné noviny*, 2. 3. 1947.

Filosofie a přírodovědecké poznání. 2., rozšířené vydání. Unie, 1946.
Zkoumání o povaze poznání. In *Svobodné noviny*, 14. 2. 1947.
Úvahy o člověku a společnosti. In *Svobodné noviny*, 30. 3. 1947.
Vývoj moderního socialismu. In *Svobodné noviny*, 22. 4. 1947.
Základy přírodovědeckého názoru na svět. In *Svobodné noviny*, 30. 4. 1947.
Příručka obecné psychologie. In *Svobodné noviny*, 7. 5. 1947.
K statistice vysokoškolské studijní úmrtnosti. In *Svobodné noviny*, 31. 5. 1947.
K politické výchově mládeže. In *Mladý život*, roč. I., s. 118.
Přehledné dějiny filosofie. In *Svobodné noviny*, 3. 6. 1947.
Duše dnešní ženy. Českomoravský kompas, 1947.
Tradiční logika. In *Svobodné noviny*, 24. 6. 1947.
Malá logika. In *Svobodné noviny*, 26. 6. 1947.
Kniha o Masarykovi. In *Svobodné noviny*, 6. 7. 1947.
Československá utopie. In *Svobodné noviny*, 16. 7. 1947.
Dvě vychovatelské příručky. In *Svobodné noviny*, 5. 7. 1947.
Přehled filosofie. 2., přepracované vydání, 17. 9. 1946.
O Tvrdého Úvodu do filosofie. In *Svobodné noviny*, 20. 8. 1947.
Příspěvek k studiu paměti. In *Svobodné noviny*, 27. 9. 1947.
Zemřel Max Planck. In *Svobodné noviny*, 9. 10. 1947.
Zdatností k úspěchu. In *Svobodné noviny*, 13. 12. 1947.
Četba dospívajících dívek. In *Naše domácnost*, roč. 2, sešit 20, s. 470.
O relativnosti historického poznání. In *Svobodné noviny*, 11. 11. 1947.
K anketě časopisu *Naše řemeslo*, roč. 3, č. 52-53.
K anketě časopisu *Lidová demokracie*, 4. 1. 1948.

1948

Problém vědění. In *Svobodné noviny*, 5. 2. 1948.
Základy psychologie. In *Svobodné noviny*, 24. 2. 1948.
Hysterická matka jako vychovatelka. In *Naše domácnost*, III, 5.
Hledání ztraceného kosmu. Petrovy Svazky, č. 108, s. 37.
Vzpomínka na vyvázání z roboty. In *Zemědělské noviny*, 25. 4. 1948.
Chvála kladných matek. In *Lidové noviny*, 16. 5. 1948.
K úmrtí Maxe Plancka. In *Česká mysl*, roč. XL, s. 280–282.
Obhajoba přirozené morálky. In *Lidové noviny*, 23. 5. 1948.

O kladných lidech. In *Naše domácnost*, roč. 3, č. 11, s. 246.

Breviř pedagogiky humoru. In *Lidové noviny*, 8. 6. 1948.

Slovo a svět /Otradovicová/. In *Lidové noviny*, 18. 6. 1948.

Dialektická psychologie. In *Svobodné noviny*, 7. 8. 1948.

Marxistická karanténa po dobu 8 let.

1955

Životní osudy a práce Josefa Božka a jeho synů. In *Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky*, II, s. 237.

1957

Bernal, J. D., Science in history. In *Filosofický časopis*, roč. 1957, č. 2, s. 284–286.

Waerden, B. L. van. Science awakening. In *Filosofický časopis*, roč. 1957, č. 3, s. 407–409, *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, roč. II, č. 3, s. 385–387 a *Časopis pro pěstování matematiky*, roč. 1957, č. 3, s. 166.

Polská logika v letech 1939-1956. In *Filosofický časopis*, roč. 1957, č. 5, s. 766–778.

Matematická logika na mezinárodním kongresu matematiků v Amsterdamu. In *Filosofický časopis*, 1957, č. 6, s. 960–962.

1958

Nový úvod do symbolické logiky. In *Filosofický časopis*, 1958, č. 1, s. 123–127.

K osmdesátým narozeninám Arnošta Dittricha. In *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, III, č. 3, s. 366–368, 1958.

K osmdesátým narozeninám Arnošta Dittricha. In *Říše hvězd*, roč. 1958, č. 7, s. 158–160.

Z nejstarších teorií času. In *Filosofický časopis*, VI, sešit 4, 1958, s. 601–604.

Greniewského Elementy logiki formalnej. In *Filosofický časopis* VI, sešit 5, 1958, s. 778–780.

Rudolf Štechmiler a Václav Hach, Průkopníci naší techniky. In *Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky*, IV, 1958, s. 269.

František Krejčí a František Čáda. In *Československá psychologie*, roč. II, č. 3, s. 311–312.

1959

Bochenského dějiny formální logiky. In *Filosofický časopis*, roč. VII, č. 3, s. 443–446.

Kotarbinského přednášky z dějin logiky. In *Filosofický časopis*, roč. VIII, č. 5, s. 774.

K úmrtí profesora PhDr. Arnošta Dittricha. In *Říše hvězd*, roč. 1960, č. 3, s. 53.

Pod bibliografií připsáno: „*Usnesením strany KSSČ v březnu 1959 rozhodnuto, že nadál má Česká mysl sloužit výhradně úkolům stranickým, přestává být odborným filosofickým časopisem. Má činnost v něm je tedy nežádoucí. Uzavírám tedy svou publikační činnost, zůstávám jen externí (neplacenou) učitelkou logiky na matematicko-fyzikální fakultě Karlovy univerzity*“.

Dne 30. července 1961

A. Dratvová

2. Obrazová příloha

Obr. 1: Hana Dratvová, matka Albíny Dratvové.

Obr. 2: Václav Dratva, otec Albíny Dratvové.

Obr. 3: Albína Dratvová s matkou, 1894.

Obr. 4: Albína Dratvová na maturitní fotografii z roku 1911

Podobizna majitele.

Vlastnoruční podpis majitele:
Albina Dratvová.

Seznam přednášek,
 (Index lectionum)

do kterých byla zapsána jako řádná posluchačka
 (quas se frequentaturum rite professus est)

Albina Dratvová.

Rodiště (oriundus): *Kal. Vinohrady.*

Otec (pater): *Václav Dratva.*

Jeg

Zapsána
 (Inscriptio)

na fakultě: *filosofické*
 (in facultate)

**c. k. české university Karlo-Ferdinandovy
 v Praze**
 (c. r. universitatis Carolo-Ferdinandae bohemicae
 Pragensis)

Dne (die) *24 10 1913*
Dratvová

Obr. 5: Index Albíny Dratvové.

Obr. 6: Albína Dratvová, 1927.

Obr. 7: Reprezentační ples Spolku posl. přírodních věd, 1938.

Obr. 8: Albina Dratvová v kurzu vaření, 1943.

Obr. 9: 50 let od učitelské zkoušky z dospělosti, 1961.

Albína Dratvová dole třetí zleva.